

ԱՌԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԴ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 15, 1911

ԹԻՒ 15

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՐԻՋՈՆ. Գերման վարչապետը եւ գէնընկէցուծիւն, իտալիոյ Միուծեան Յիս-
նամեակը:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Օվաճըգ եւ իր Աւետ. դպրոցը:

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ. Հսկումի պահեր:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ. Մարդկուծեան նիւծը, Պատին վրայ ելած վարդը:

ԳԻՏԱԿԱՆ. Ժանտախտը Արեւելքի մէջ, Յունց կամ սարսուռ:

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. Նահատակաց Շիրիմներէն (ոտանաւոր), Մարկոս Աւրելիոսի
խօսքերէն:

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ. Քրիստոնէուծեան հիմնական սկզբունքները, Պե-
ղումներ Սամարիայի մէջ, Լիէֆրա, Քորէական արմնուծիւնը եւ անոր արդիւնքնե-
րը, Քոնկո Լէոբոլտեան եւ Ալպէրծեան ընծիմներու տակ, Անգլեւգերմանական հա-
մաճայնուծիւն մը, Չինացի մշակի մը հնարամտուծիւնը, Խուլդիկէ, Քիւրտիստանի
Աւետարանչական գործին համար 1909 Յունիսէ ի վեր ստացուած նպաստներ, Թե-
լադրուծիւններ մեր բարեկամներուն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՐԻՋՈՆԸ

ԳԵՐՄԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՏԸ ԵՒ ԱՆՑԵԱՆԵՐԸ ՀՈՐԻՋՈՆԸՆԵՐԿԵՑՈՒԹԻՒՆ. զոնի բաժնին մէջ

Անկիւնամերիկեան իրաւարարութեան վերաբերեալ հատուած մը տուինք Թայմս քաղուած : Գերման Վարչապետը նոյն նիւթին վրայ ճառ մը խօսեցաւ, որոնք վրայ հետեւեալը կը գրէ Թայմս : Շարժումնս այս բաժնին միւս մասն ալ նոյն թերթէն անոնուած է :

Գերման Վարչապետը, որ շատութեամբ ու կրտսի տրամաբանութեամբ հաւանարապէս նշանաւոր ճառ մը խօսելով, ցոյց տուաւ զրեթէ անյաղթելի այն արգելքները, զորոնք պէտք է նախ բառնալ, որպէս զի հաւանին ազգերը իրենց զէնքերը թողուլ և ամէն վէճեր իրաւարար ատեանի յանձնել : Մենք Գերման Վարչապետին երախտապարտ պիտի ըլլանք, եթէ մեր զաղափարապաշտները, որոնց մէջ դասել ստիպուած ենք նաեւ Լորտ Բաղաքապետը իր վերջին նամակներուն պատճառով, սոյն ճառէն յուսախաբ եղած սկսին ճանչնալ թէ իրենց երազները երազ պիտի մնան դեռ շատ տարիներ, և իրենց ճիշդերը կեդրոնացնեն իրենց առջև գտնուող գործին վրայ :

Թէեւ ընդհանրապէս համամիտ ենք Վարչապետին՝ իր բոլոր յայտարարութիւններուն մէջ, կը կարծենք սակայն թէ քիչ մը շատ հաստատական էր իր ոճը : Իրաւարարութեան սկզբունքը վերջին տարիներս այնքան մեծ քայլեր առաւ որ յանդգնութիւն կը թուի բոլորովին վճռապէս խօսել այդ ուղղութեամբ կարելի ու անկարելի բաներու վրայ : Լաւ է այդ խնդրին լուծումը ապագային թողուլ որով կը վերաբերի արդէն : Մեր ներկայ խնդիրն է իրաւարարութիւնը, զոր Մ. Թէթթ ու Սըր Էտուարտ Կրէյ իրենց հայրենակիցներուն ստուար մէկ մասին խրախոյսներով կը բաղձան բանակցութեան առարկայ ընել Մեծ Բրիտանիոյ և Միաց. Նահանգներու միջեւ : Մեր կարծիքով, ընդհանուր իրաւարարութեան նկատմամբ Վարչապետին փաստերը նոյն զօրութիւնը չունին այս մասնաւոր պարագային համար : Մեր ու մեր Ամերիկացի ազգականներուն միջեւ հասարակաց լեզուի, հասարակաց աւանդութիւններու և մեծ չափով ալ հասարակաց ծագման մը կապեր կան, որոնց պատճառով մեր միջեւ կնքելի ընդհանուր իրաւարարութեան դաշնագիր մը շատ տարբեր պիտի ըլլայ ուրիշ ոեւէ երկու մեծ տէրութիւններու միջեւ կնքելի համաձայն դաշնագրէ մը : Այդ կապերը վերջին տարիներու մէջ ամրապնդուեցան փոխադարձ յարաբերութիւններու աճմամբ և վաղեմի վէճերու լուծ-

մամբ : Զինեալ կռիւ մը քաղաքային պատերազմ պիտի համարուի երկու ազգերուն ալ կողմէ, և ատոր զաղափարն իսկ աներեւակայելի կը նկատուի :

Թէեւ յիշեալ ճառը զարմանք պատճառող հանգամանք չունէր բնաւ այնպիսիներու համար որոնք Գերման զաղափարներու տեղեակ են, շատ օգտակար արդիւնք պիտի ունենայ : Պիտի ցրէ զօրանալու վտանգի մէջ երեւցող սա պատրանքը թէ կարելի է Գերմանիոյ հետ համաձայնութիւն մը կնքել սպառազինումներու սահմանափակման համար : Ահա ինորոյ պարզուեցաւ Գերման տեսութիւնը բոլոր այդօրինակ ծրագրերու նկատմամբ, և այնքան որոշ պարզուեցաւ որ հնարաւոր չէ սխալ հասկնալ : Ինչպէս ըսաւ Մ. Տէլքստէ Ֆրանսայի երեսփ. Ժողովին մէջ, Գերման Վարչապետին ճառը որոշակի ցոյց կու տայ թէ դեռ ծագած չէ զէնքակէցութեան արշալոյսը և, մինչեւ որ ծագի, ազգերը պարտին պատրաստութիւն տեսնել ինքնապաշտպանութեան համար : Ոչ այդ յստակութեան, ոչ ալ ոեւէ ուրիշ բանի համար կարելի է թերութիւն գտնել ճառին մէջ, որ արդարեւ ծայրէ ծայր քաղաքավար էր օտար տէրութիւններու վերաբերող բոլոր իր ակնարկներուն մէջ : Վարչապետը զէնքակէցութեան դաշնագրի մը կնքման զգուշարարութիւններուն իբրեւ օրինակ յիշեց Մեծ Բրիտանիոյ ջանքը իր նաւատորմը այնչափ հզօր պահելու որ ի վիճակի ըլլայ հաւանական ոեւէ խրմբակցութեան մը կուրծք տալու : Սակայն փութաց յայտարարել թէ երբեք չփափաքիր վէճի ենթարկել Մեծ Բրիտանիոյ նաւային այդպիսի համեմատական ոյժ մը պահել նկրտելու իրաւունքը, ինչպէս Անգղիացի պետական մարդիկ ալ միշտ փոփոտրած են խոստովանիլ թէ Գերմանիա կատարեալ իրաւունք ունի ուղած նաւատորմը չինչելու կամ պատրաստելու :

ԻՏԱԼԻՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարտ 27ին լման 50 տա. ԹԻՍՆԱՄԵԱԿԸ. Բի եղաւ յորմէհետէ Իտալեան առաջին Խորհրդարանը Իտալիոյ Թագաւորութեան թագը Սարտենիոյ Թագաւոր Վիլթթո իմանուելի ընծայեց և ան ընդունեցաւ : Այդ իսկ արարքով Իտալիա, որ մինչեւ այն օրը «աշխարհագրական բացատրութիւն» էր լոկ, ազգ մը եղաւ և իբր ազգ ճանչցուեցաւ տէրութիւններուն կողմէ, որոնց առաջինն ըլլալ փութաց Անգղիա : Բնականաբար հանդէսներով ու խրախճանութիւններով պիտի տօնուի(*) այս մեծ զէպքին յօրեղանքը բովանդակ թե-

(*) Թայմսի այս խմբագրականն հրատարակուեցաւ բուն իսկ Մարտ 27ին, ԽՖ. Ա. Ի. Բ. Ե. Բ.

բակղզիին մէջ : Ամէնէն ուշագրաւը պիտի ըլլայ բացումը միջազգային երկու փառաւոր ցուցահանդէսներու , մին գեղարուեստական ի Հոռոմ , միւսը ճարտարական ի Թորինո : Երրորդ մը եւս , Իտալական նկարներու հանդէս , տեղի պիտի ունենայ Ֆիրենցայի մէջ տեղային կազմակերպութեամբ , և արդէն իսկ բացուած է Վէքքիօ պալատին մէջ : Ասոնք են մէկ քանին ազգային այն միութեան արտաքին ու տեսանքի նշաններէն որ ահա կէս դար տեւեց , Բայց ասոնք չափ քիչ գաղափար կու տան այն խանգաւառութեան վրայ , որով Իտալացիներու ստուար մեծամասնութիւնը կը նկատեն այսօր վերականգնումը և անոր հեղինակները : Այդ գործը վերջ տուաւ «երկու հազար տարուան յոռի վարչութեան և երեք հարիւր տարուան օտար տիրապետութեան » Նափուէն Ա գրեթէ ի գլուխ հանած էր զայս , բայց անոր Իտալական շէնքին մահառիթ թերութիւնը սա եղաւ որ 1800ի Իտալիան անոր երկիրներուն մէկ մասն էր լոկ , բան մը որու չէր ներքը Եւրոպա : Ուստի երբ Նափուէն ինկաւ , Եւրոպական յետաշրջութեան ոյժերը նախորդէն աւելի յոռի վիճակի մը ենթարկեցին դժբախտ Իտալացիները : Փիէմոնթէէ դուրս , Իտալիոյ քարտէսը լեցնող ութ տասը փոքր տէրութիւններուն վիճակը 1816է մինչեւ 1859 արգահատելի էր : Լոմպարտիա և Վենետիկ ուղղակի Վիեննայէ կը կառավարուէին : Փարմա , Մոտէնա , Թոսքանիա և անոնց դրացիները ի հարկին Աւստրիոյ պաշտպանութիւնը կը վայելէին : Նափուի և Սիկիլիա այնպիսի կառավարութիւն մը ունէին որ Եւրոպայի մէջ յոռեգոյնը ճանչցուած է : Իսկ Եկեղեցոյ Վիճակները այնպէս էին ինչպէս եղած էին Պորժիայի օրերէն ի վեր , Լաւագոյն ապացոյցը թէ Իտալիա պատրաստ էր 1859էն 1861 տեղի ունեցած փոփոխութեան , որու պակուսն եղաւ Հոռոմի կցումը 1870ին , սա է որ այս ամէնը , գրեթէ վայրկենապէս , մէկ կառավարութեան տակ ապրող կազմակերպեալ պետութեան մը փոխարկուեցան և յիսուն տարի այդպէս մնացին առանց ունէ ծանր դժուարութեան : Հիմա Իտալիա մէկ տէրութիւն է միայն , զինուորական մեծ պետութիւն մը , օրէնքի միօրինակ դրութեամբ , նոյնեւի նպատակներով , նիւթական մեծ յառաջդիմութեամբ և , որ ամէնէն զարմանալին է , Եկեղեցիով մը որ մարտիրոսութեան պատիւներ պահանջելով հանդերձ կը հնազանդի օրէնքին , Հարկաւ զբաւին միւս կողմն ալ կայ : Իտալացիները չափ զգայուն ու կրքոտ են : Դարերու չարիքը չէր կրնար ամբողջովին արմատախիլ քնել յիսուն տարուան մէջ :

Ամբողջ ժողովրդի մը դաստիարակութիւնը թափեալի երկար ժամանակի կը կարօտի :

Պատմութեան զկարելիներուն վրայ իմաստասիրել ուղղուներ կը սիրեն հարցնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլար արդեօք , եթէ Վերականգնման մարդկային յոռութիւն չունենային : Թաւեց զուր հարցումէ այս , եթէ զմարդ չառաջնորդէ աւելի լիովին ըմբռնել անհրաժեշտութիւնը յեղափոխութեան չորս հեղինակներէն իւրաքանչիւրին , նաեւ դուրսէն եղող այն մարդուն , որ իր ոյժերը փոխ փոխաւ անոր թշնամիները պարտութեան մատնելու համար ինչպէս կ'ըսէ հեղինակն յողուածի մը զոր անցեալները հրատարակեցինք , առանց ներշնչող Մածծինիի , ծրագրող ու դիւանագէտ Բափուրի և գործադրող ոյժ կարիպալտիի , առանց այս երեւակին գործակցութեան , ձեռնարկը երբեք չէր կրնար յաջողութեամբ պսակուիլ : Առանց Վիքթոր Էմանուէլի , որ պետն էր հաւասարապէս Սափուայի Տան ու Հիւսիսի Պահպանողական հայրենասէրներուն , Իտալացի պահպանողականները երբեք ի զէն պիտի չդիմէին Իտալեան Միութեան դատին համար : Իսկ առանց Նափուէնի Գի կարելի պիտի չըլլար Լոմպարտիայէ բռնի արտաքսել զԱւստրիա : Թէ ճշտել ի՞նչ էին Ֆրանսայի Կայսեր չարժանիքները՝ կարելի չէ մէկ նախադասութեամբ յայտնել : Բարդ էին անոնք , ինչպէս կ'ըլլային անոր բոլոր արարքները և բոլոր աշխարհավարութիւնը : . . . Վերջապէս Բափուր զայն սիրաչանցաւ Փլոմպիէնի տեսակցութեան մէջ , և գիտենք թէ յետոյ ի՞նչ եղաւ : Բափուրի մահը 1861ին , երբ տրամին միայն առաջին արարուածը կատարուած էր , սոսկալի հարուած մը եղաւ Իտալիոյ , Բայց շնորհիւ Թագաւորին ու անոր զօրավարներուն և շնորհիւ Բափուրի հետեւիլ ուղող պետական նոր մարդոց ձեռնհասութեան , Իտալիա ամփոփեց իր ոյժերը : Վիքթոր Էմանուէլ քանի մը թերութիւններ ունէր , որոնց վրայ չափ կը ծանրանային անոր թշնամիները և քննադատները , Բայց իր մէկ մեծ առաքինութիւնը որ տասն անգամ կը հակակշռէր զանոնք՝ խոստմնապահութիւնն էր : « Ազնուական Թագաւոր » անունը զոր ժողովուրդը կու տար անոր՝ ապացոյց է թէ պատուաւոր մարդ էր ան և թէ նոյնպէս կարելի չէր ըսել ուրիշ Թագաւորներու և իշխաններու համար , որոնց վարժուած էին : Անոր իշխանութեան վերջին տարիները մեծապէս նպաստաւորութեան ուրիշ կողմերու ղէպքերու ընթացքէն : 1866ի Բրուսսել աւստրիական պատերազմը , որու մէջ ինքն իսկ պարտութիւն կրեց ծովու և ցամաքի վրայ , Իտա-

լիոյ տուաւ զՎենետիկ և Աւստրիացիները վանեց թերակղզիէն, ի բաց առեալ անոր այն փոքրիկ գաւառը զոր նախանձայոյդներ տակաւին կ'անուանեն անդալթի Իսթալթա: 1870ի Ֆրանքեբրոտսիական պատերազմը, Ֆրանսական պահակազօրքը Հոռմէ վանելով, անոր տուաւ Հոռմ մտնելու և զայն գրաւելու գեղեցիկ պատենութիւնը, զոր իսկոյն յօգուտ գործածեց առանց ոեւէ բողոք լսելու եւրոպայէ որ խորհելու ուրիշ բաներ ունէր այն ժամանակ: Ահա այսպէս իտալիոյ միութիւնն ամրապնդուեցաւ ուրիշներու դժբախտութիւններով:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՕՎԱՃՐԳ ԵՒ ԻՐ ԱԻԵՏԱԳՐՈՅՑ
Հ. Ս. Պ.

ՆՈՐ վերադարձանք վերայիշեալ գիւղէն, որ Նիկոմիդիոյ Ծոցին գլխուն մօտ կը գտնուի և ոտքով իբր ժամուան մը հեռաւորութիւն ունի ծոցին հարաւային ափէն: Անոր վերեւ կը բարձրանայ Կէօքտաղ, չրջակայ լեռներուն ամենաբարձրը, որ տակաւին ձիւնով ծածկուած է, թէեւ գաղաթը այնչափ բարձր չէ որ ձիւնապատ մնայ ամառը: Օվաճըգ իբր 3,000 բնակիչ ունի, իր միակ եկեղեցին, որ 58 տարի առաջ շինուած է, երկու քահանայ ունի, որոնց կրօսները տեսանք յաւարտ ժամերգութեան մը, որու վերջին մասին ներկայ էինք մենք: Եկեղեցիին մօտ դպրոցի նոր չէնք մը կայ, որու մէկ մասը դեռ լմնցած չէ: Կը պարունակէ մանչերու դպրոց մը, աղջիկներու դըպրոց մը և երկսեռ մանկապարտէզ մը: Այս երեք մասերու ուսանողներուն համագումարն իբր 600 ներկայացուց մեզի մեր տեղեկատուն:

Գիւղին հասոյթի գլխաւոր երկու աղբիւրներն են ծխախոտի մշակութիւն և չերամարուծութիւն: Անցեալ տարի առաջինը աւելի շահաւոր եղաւ քան միւսը: Օվաճըգիները կը կարծեն թէ իրենց հողը մասնաւոր յարմարութիւն ունի ծխախոտի մշակութեան և թէ ուրիշներէ աւելի լաւ գիտեն այդ տունկը խնամելու լաւագոյն կերպը: Արդէն իսկ ծխախոտը մշակուած է անոններու մէջ, որոնք գիշերը փսիւթներով կը ծածկուին ցուրտէն պաշտպանուելու համար: Յետոյ անոնք այլուր պիտի փոխատնկուին: Գիւղացիները բնականաբար հետամուտ են գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ծխախոտի տուրեւառի դրութեան յառաջիկայ փոփոխման արդիւնքը: Առ այժմ որոշ գին մը կ'ստանան անոնք Րէժիէն, և ներկայ տարւոյ բերքը նոյն ընկերութիւնը պիտի գնէ: Սակայն եթէ այս տարիէն ետեւ մենավաճառ չըլլայ և իրենք ազատ ըլլան իրենց ապ-

րանքը ոեւէ մէկուն ծախել, պիտի շահին թէ պիտի մնասեն: Ծխախոտի վաճառականները պիտի միարանին իրենց մէջ և միայն վաճառ գին պիտի տան արդեօք ծխախոտին: Դժբախտաբար միաբանութիւնը անոնց համար աւելի դիւրին է քան մշակներու համար: Եւ միջնորդներու դասակարգ մը կրնայ երեւան դալ, ինչպէս եկած է պտուղի հրապարակին վրայ, որոնք պտուղ արտադրող գիւղեր կ'երթան և բոլոր պտուղը կը գնեն ու յետոյ քաղաքի վաճառականներուն կը ծախեն, Այս միջնորդները հարկաւ պիտի շահին, և ըստ կարելոյն շատ շահելու համար բուն գինէն շատ վար կու տան պտուղն արտադրողներուն: Սակայն ծխախոտը պտուղի պէս դիւրաւ չ'ընասուիր: Բաց աստի, Օվաճըգ մօտ է Կ. պոլսոյ և կարելի պիտի ըլլայ ուղղակի ծխախոտի մեծ վաճառականներու ծախել առանց ուրիշներու միջամտութեան:

Օվաճըգէ մէկ ժամ հեռու կը գտնուի կառավարական Չուխախանան (կերպասի գործարանը), ուր բաւական Օվաճըգիներ կ'աշխատին հինգէ մինչեւ քսան դահ. օրականով իրենց վարպետութեան և իրենց աշխատութեան համեմատ: Այս եղանակին մէջ տուն կու գան գիշերները, բայց ձմեռը գործարանին մէջ կը մնան, ուր հանգիստ սենեակներ կը տրուին անոնց և սովորաբար իրենց տունը կը գտնուին կիրակի օրեր: Այս գործարանին Պարտիզակցի և Նիկոմիդացի գործաւորները աւելի բազմաթիւ են: Օվաճըգի մէջ մետաքսի մանաւան մը կայ մայրաքաղաքի Եսայեան Տան պատկանող: Այս միջոցիս գոց է, բայց կը բանի տարւոյն մէկ մասին մէջ: Հոն աշխատող աղջիկները և կիները 60 փարայէ մինչեւ 5 դահ. օրական կ'ստանան:

Գիւղին Աւետ. սոցոցովորդը 159 հոգի է, թէեւ ասոնցմէ ոմանք, որոնց մէջ եկեղեցւոյ անդամներ իսկ կան, արձանագրուած չեն իբրեւ Աւետարանական: Կան նաեւ քանի մը Շաքաթապահներ որոնք երկուքի բաժնուած են և մէկտեղ չեն երկրպագեր: Աւետարանականութիւնն հոն սկսած է իբր 50 տարի առաջ և այդ չրջանին կէսէն աւելին մէջ պաշտօնավարած է Պատ. Առաքել Արքահաման, որ 1894ին մեռաւ: Արդի քարոզիչը, որ միանգամայն ուսուցիչ է դպրոցին, 12 տարի է վեր կը վարէ այդ կրկնակ պաշտօնները, և երեք տարի աւելի առաջ սկսաւ ուսուցչութիւնը, մինչ ուրիշ մը կը վարէր ուսուցչական պաշտօնը: Եկեղեցին, որ Պարտիզակի եկեղեցիին ձիւղ է, 31 անդամ ունի, 16ը այր և 15ը կին: Վերջիններէն մին, որ փոքրիկ հօտին ամէնէն ծեր անդամն է,

ժպտուն զէմքով մը պատմեց ինծի փորձառու թիւն մը, զոր ուրիշներու հետ մէկտեղ ունեցած է աւելի քան 50 տարի առաջ: Քանի մը Աւետ. երիտասարդներ, որոնց մին էր Ռոստոմթոցի Վեր. Յով: Տէր Ստեփանեան, Օվաճըզ այցելեցին ժողովրդին հետ խօսակցելու համար: Ճամբայ ելան զէպի բլուրը, որու գագաթը կայ Սբ. Եղիայի փոքրիկ մատուռ մը: Մարդ մը սա սուտ զրոյցը տարածեց թէ սրբատեղին պիտի անպատուեն: Արդիւնքը սա եղաւ որ յարձակում կրեցին և լաւ ծեծ մը կերան: Գացին ապաստանեցան այս քրոջ տունը և մարդիկը զայն եւս ծեծեցին ու անոր գիրքերն ու թուղթերը պատռեցին: Կինը շատ կը փափաքէ իր քրոջական ողջոյնները ղրկել Կեսաբացի Վեր. Քերովբէ Եղուպեանի որ, որչափ զիտէ ինք, միակ ընկերն է որ դեռ ողջ կը մնայ ու իրեն ու միւսներուն հետ հաղորդ եղաւ այդ ծեծին: Այսպիսի ծեծեր հաճելի յիշատակներ են, երբ 50 տարուան հեռաւորութենէ մը զիտուին:

Մր. Ալէն երեք աճառ անցուց զիւրին մօտակայ գետի մը քով: Գետին մը գնեց և անոր վրայ տնակ մը շինեց, բայց իր գործէն այնչափ հեռու գտնուելու անպատեհութենէն ստիպեալ ծախեց զայն դրամական բաւական կորուստով: Տեսայ թէ զիւրացիները սիրով ու երախտագիտութեամբ կը յիշեն զՄր. Ալէն: Քարոզիչը, գաւաթս լեցնելու պահուն, ըսաւ թէ թէյամանը որմէ կը լեցնէ՝ Մր. Ալէնի յիշատակն է: Եղբայրը որու տունը իջեալնեցայ ես այցելութեանս միջոցին՝ ըսաւ թէ զինք ամուսնացնողը Մր. Ալէն էր: Կարծեմ թէ երկար ժամանակ-թարմ պիտի պահեն անոնք մեր հանգուցեալ բարեկամին յիշատակը:

Կոկիկ փոքր մատուռը, ուր իբր 200 հոգի հաւաքուած էր կիրակի առաւօտեան պաշտօնին ժամանակ, 1907ին շինուեցաւ 170 ոսկի ծախքով: 70 ոսկին բարեկամներէ հաւաքուեցաւ, մնացեալ 100ն ալ ժողովուրդն յանձն առաւ հոգալ: Այժմ 80ը վճարուած է, և 20ը պարտք կը մնայ: Սակայն ուրիշ և աւելի ստիպողական պէտք մը ունին: Այժմ իբրեւ զպրոց կը գործածեն իրենց հին մատուռը, բայց խարխուլ վիճակի մէջ է, և այնպիսի դիրք մը ունի որ ջուրը ամէն ձմեռ կը կոխէ անոր հիմնայարկը: Այժմ կայ 110 աշակերտ, 60ը մանչ և 50ը աղջիկ, ամէնը մէկտեղ սրահի մը մէջ խմբուած, որու երկայնութիւնն է 13 կանգուն, լայնութիւնը $5\frac{1}{2}$ և մէկ ծայրը ուսուցչին սեղանին յատկացուած: Ժողովրդին դիտաւորութիւնն է փլցնել այդ շէնքը որու ատաղձին մեծ մասը լաւ է, և ուրիշ մը շինել ա-

ւելի բարձր տեղ մը, մանչերու և աղջիկներու ուրոյն բաժիններով: Աւելի թուով աշակերտներ դիմում ըրին զպրոց ընդունուելու համար, բայց չընդունուեցան տեղւոյ չգոյութեան պատճառով: Ամէն յոյս կայ թէ զպրոցը ամենայաջող ու օգտակար պիտի ըլլայ, եթէ յարմար չէնք մը կարենայ կառուցուիլ: Եղբայրները յօժար են վճարել ծախքին մէկ մասը, բայց գէթ մինչեւ 30 ոսկիի օգնութեան մը պէտք կ'զգան: Անոնց կողմ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք սա զգացումով թէ շատ արժանաւոր կոչ է: Կը հրաւիրուինք օգնել անոնց որոնք կարելին կ'ընեն իրենց օգնելու համար: Շատ անգամ չէ որ 30 ոսկին կրնայ գործածուիլ կերպով մը որ խոստանայ աւելի օգուտ յառաջ բերել քան զոր կ'ակնկալուի ապահովել զպրոցի մը միջոցով: Խորհեցանք և եղբայրներն ալ հաւանեցան որ զպրոցը կոչուի «Ալէնեան Դպրոց» վասն զի Մր. Ալէն կը սիրէր այդ գիւղը, և Մր. Ալէնի պատկերը կախուի զխաւոր սրահին մէջ:

Շատ պիտի ուրախանանք գումարներ ստանալով ու զրկելով ի նպաստ այդ զպրոցին շինութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՍԿՈՒՄԻ ՊԱՆԵՐ

«Մեզի եղածը յիշէ, ով Տէր, նայէ ու մեր նախատինքը տես» Ողբ. Ե. 1.

ԱԶԳԵՐՈՒ կեանքին մէջ ալ, ինչպէս անհատներու կեանքին մէջ, կան տառապանքի ու հալածանքի շրջաններ, ուրկէ պէտք է անցնին անոնք, ցորչափ կ'ապրին այս կեանքը որ գոյութեան պայքար մըն է ինքնին: Հայն ալ իբրեւ մէկը այն հին ու պատկառելի ազգերէն, որոնցմէ ոմանք ալ դադրած են իրենց դերը խաղալէ աշխարհի մեծ թատերաբեմին վրայ, կուրծք տուած է շատ մը հալածանքներու և կրած շատ մը տառապանքներ: Ու այսօր, երկու տարի ետքը Կիլիկիան այն սեւ ու անաւոր արիւնի օրերէն՝ իր ազգին սիրով բաբախող ամէն սիրտ պահ մը նորէն կը յուզուի տխուր ու արիւնաբոյր յիշատակով այն օրերուն, որոնք վերքերուն ամէնէն խորունկը և անդամաւնելին բացին Հայ ազգին սիրտին վրայ: Այն օրերուն՝ ազգերու այգեստանին արդիւնաբեր մէկ որթատունկը, Հայը, անգամ մըն ալ յօտուեցաւ յօտոցովը բռնութեան, զոր, աւաղ, բռնող ձեռքեր հայրենակիցի ձեռքեր էին...

Տառապանքները թէ՛ անհատին, թէ՛ ալ ազգին վրայ բարերար ազդեցութիւններ ալ ունին յաճախ, երբ անոնք ու անոնց սորվեցուցած տխուր դա-

սերը չեն մոռցուի շուտով: Անոնք յաճախ ինչպէս անհատին՝ նոյնպէս ազգին հոգեկան թաքուն կարելիութիւնները լոյս աշխարհ կը բերեն, հասարակ կարողութեան տէր կարծուած անհատ մը՝ իբրեւ իրական դիւցազն, և աննշան համարուած ազգ մը՝ իբրեւ մեծ կոչումի մը ծառայող ժողովուրդ ներկայացնելով: Ատոր համար տառապանքները թէ՛ կրթիչ ազդակ մը, թէ՛ ալ մեծ հրաշալիքներ յառաջ բերող մոգական դաւադան մը կըրնան ըլլալ յաճախ: Հայն ալ իր ունեցած օգտակար յատկութիւններէն ու առաւելութիւններէն ոմանք առաւելապէս կը պարտի իր տառապած ժողովուրդ մը ըլլալուն:

Բայց տառապանքները ժխտական կողմ մըն ալ ունին, անոնք իբրեւ յուսահատեցուցիչ, ջլատիչ ազդեցութիւն յաճախ մեծ աւերներ ալ կրնան գործել: Անոնք կրնան ժողովուրդներն ու ազգերը գլորել անյուսութեան տղմուտին մէջ, ուր եղած ամէն թարթափում աւելի կ'աղտոտէ անոնց մաքրութեան ձորձը, ուր կը կորսուին անոնք աւելի խորերը թաղուելով: Եւ ասոր բուն պատճառը հոն պէտք է փնտռել որ, այդպիսի ժողովուրդներ տառապանքներու ջլատիչ ազդեցութեան ու վատասերիչ ուժին դիմանալու համար հոգեկան թաքուն կարողութիւններ չունին, և իրենց իսկ սիրտը մաս կը կազմէ այն մոլութիւններու ճախինին, որուն մէջ խորամուխ թաղուելու և անհետանալու տխուր ճակատագիրը գործմուած ունին իրենց ճակատներուն վրայ: Շատ ցաւալի է վիճակը այնպիսի ժողովուրդներու: անոնք ապրելու և պայքարելու արժանիքը արդէն կորսնցուցած են:

Այսօր, երբ կը խորհիմ հալածեալ ու տառապեալ ազգիս վրայ, երբ երկու տարի առաջուան արհաւիրքներն ու սարսափները նորէն կու գան կ'անցնին յիշողութեանս հրապարակէն, իբրեւ տարմը սեւ ագռաւներ, որոնք մութ կը սփռեն իրենց թուխ թեւերուն տակ, և այդ ցաւառիթ վերյիշումներու տուայտանքին մէջ տխուր մտածումներ նորէն կը համակեն հոգիս ամբողջ, ինքնաբերաբար կը մղուիմ հարցնելու թէ արդեօք Հայը ի՞նչպէս դուրս եկաւ իր տառապանքներու քուրայէն, իր վիշտերը՝ իբրեւ ազգի մը վիշտերը՝ ի՞նչ ազդեցութիւններ թողուցին իր վրայ: Գիտեմ որ մեր պատմութեան տառապանքով սեւացած էջերէն ետքը ունեցած ենք ինքնամփոփ ջանքերու և շինիչ աշխատութեան շրջաններ ալ: Բայց արդեօք ի՞նչ եղած է Կիլիկիան հարուածին ազդեցութիւնը Հայուն վրայ:

Ու երբ այս շատ կենսական հարցումը կ'ընեմ ինքնիրենս, հոգեկան ներքին գիտակցութիւն մը

ունիմ թէ տառապանքներու տակ չտկարանալու, և հալածանքներու ներքեւ չճնշուելու միակ միջոցը՝ թէ՛ անհատի մը, թէ՛ ալ ազգի մը համար՝ իրմէ դուրս գերբնական զօրութեան մը հաւատալ է, վերէն իջած զօրութիւնով մը զօտեպնդուիլ է, հաւատքի և յոյսի թեւերով բարձրանալ է, բոլոր ակնկալութիւնները Աստուծոյ վրայ հաստատել է: Որովհետեւ այն ատեն է որ մեր հոգիները պիտի հրահրին գերազոյն եռանդով մը, այն ատեն է որ պիտի կարողանանք քաջաբար կուրծք տալ տառապանքներու տկարացնող ազդեցութիւններուն:

Ուրեմն, ով ամենակարող Հայր, այսօր ես ալ մարգարէին նման Քու վրադ հաստատուած հաւատքիս ուժով զօրացած՝ ազգիս կողմէն Քեզի կու գամ, մեր բոլոր ցաւերը Քու ամենակարողութեանդ գահին պատուանդանին առջեւ թափելու համար: «Մեզի եղածը յիշէ, ով Տէր, նայէ ու մեր նախատինքններու ալիքներ զուր տեղ պիտի ձեռն մեր ապաւէն ժայռին ստորոտները: Դուն, ով մեր հայրերուն Աստուածը, Դուն ես որ կը դարձնես ազգերու ճակատագիրը, Դուն ես որ տառապանքէ՝ բարօրութիւն ու վիշտերէ սփոփանք կը հանես: Եթէ Քու կամքդ է, մեղմացուր ա՛լ այս թշուառ ազգին տառապանքները: Խաղաղութիւնդ թող հանգչի մեր տառապեալ հայրենիքին վրայ, ինչպէս առտուան ցօղը մարգագետին վրայ: Ա՛լ ցուցուր, ով Իսրայէլի Եհովան, թէ Քու աջ ձեռքդ հզօր է ու փառաւորեալ: Ա՛լ միշտ Քեզի պիտի բերեմ ազգիս ցաւերը և յանկերգեմ անդադար, «Մեզի եղածը յիշէ, ով Տէր, նայէ ու մեր նախատինքն տես:»

ՀՍԿՈՂԸ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՆԻԻԹԸ

ԱՆՈՆՔ աշխարհիս մեծագոյն հեռադիտակներէն մէկը ունեցող դիտարանի մը գմբեթածեւ առաստաղին տակ կը գտնուէին, և նեղ ճեղքէ մը դէպի դուրսի երկինքը ուղղուած այդ գործիքին պատմած հրաշալիքներուն մօտիկ կ'ընէին: հրաշալիքներ ու գաղտնիքներ՝ որոնք կարծես վար կու գային այդ խուզարկու մեծ խողովակին մէջէն, որ իր մեծաբաց աչքը դէպի երկինքի հաստատութիւնը կը մխրճէր: Անոնք կնկնաստղերու, միգամածներու, աստեղախումբերու և Ծիր Կաթինի լուսանկարներուն կը նայէին, Ծիր Կաթինի՝ որուն մէջ տկար լոյսի բիծեր գործիքին միջոցով անհա-

մար արեգակներ կ'ըլլային, և համբերատար աստեղագետը դեռատի աշակերտներուն իր կրցածին չափ կը բացատրէր այդ բոլորը:

«Շատ մեծ նշանակութիւն մը ունի աստեղագէտին համար,» ըսաւ ան, «որ տիեզերքի մը մէջ կ'ապրինք: Երկիրը, արեւը և աստղերը նոյն նիւթէն շինուած են: Ստեղծագործութեան սկիզբը միլիոն մը տարրեր եղած կրնան ըլլալ, բայց հիմա հարիւրէ նուազ են, և անոնցմէ շատեր ալ կը զբոսնուին մեր մարմիններուն մէջ: Դուք տիեզերքի լաւագոյն նիւթէն շինուած էք: Ասկէ աւելի լաւ նիւթ մը որեւէ տեղ մը չգտնուիր: Եւ երբ ասոր վրայ աւելցնէք նաեւ միաքի զօրութիւնը՝ զայն հասկնալու և անոր վրայ մտածելու և ներքնաբոլիս յարգանք մը զգալու Աստուծոյ համար, որ հոգին է անոր, մարդ աւելի հիանալի արարած մը կ'ըլլայ ձեր աչքերուն առջեւ, մինչեւ անգամ այս մեծ ընդարձակ տիեզերքին մէջ:»

«Տիեզերքին լաւագոյն նիւթէն:» Այս բացորոշաբար ամէնուս ալ վերաբերութիւն ունի նիւթը որմէ շինուած ենք՝ Աստուծոյ ունեցած նիւթերուն լաւագոյնն է: Գիտնի հոգէն, որ աստղերուն ալ փոշիին հետ նոյնն է, և Աստուծոյ սիրտէն կու գան մեր այս մարդկային կեանքերը:

Այս մտածումին մէջ հիանալի բան մը կայ, և այդ իբրեւ ուրախառիթ օգնութիւն մը կը հասնի աննշանութեան զգացումէ մը ետքը, որ կը ճնշէ մեր հոգիներուն վրայ՝ երբ կը խորհինք տիեզերքի անչափելի ընդարձակութեան մասին: Թէեւ պզտիկ ենք՝ բայց Աստուծոյ ունեցած լաւագոյն նիւթէն շինուած ենք. և այնպիսի միտքով մը օժտուած ենք որ կրնայ ըմբռնել զայն, և կը լեցուի պաշտումի և յարգանքի զգացումով:

Ահա այսպիսի զգացումներ կը յուզէին սիրտերը այդ դեռատի ուսանողներուն, մինչ անոնք կը կենային քառասուն մատնաչափ տրամագիծով ցուցուցիչ ունեցող այդ խոշոր հեռագիտակին քով և կը հիանային աստեղագաւոր երկինքին խորհրդաւորութեան վրայ: Ահա ճիշդ այս տեսակ մտածումներ կ'անցնէին Սաղմոսերգունի ալ միտքէն երբ կը հարցնէր, «Երբ տեսնեմ երկինքդ, քու մատներուդ գործը, լուսինը և աստղերը, զորոնք դուն հաստատեցիր, մարդը ի՞նչ է՝ որ զանիկա յիշես, կամ մարդու որդին, որ անոր այցելութիւն կ'ընես»: Եւ աստղերը ուսումնասիրող ներկայ դուրս մեծ գիտնականներուն տուած պատասխանն ալ շատ տարբեր չէ այս պատասխանէն. «Ի՞նչ մը վար ըրիր զանիկա հրեշտակներէն, փառքով ու պատուով պսակեցիր զանիկա»:

ՊԱՏԻՆ ՎՐԱՅ ԵՒԱՆՎԱՐԿ

ՄԱՐԴ մը կար որ գեղեցիկ պարտէզ մը ունէր և շատ հպարտ էր իր պարտէզին վրայ. հետեւաբար զայն պաշտպանելու համար անոր շուրջը շինած էր քարէ բարձր պատ մը: Պարտէզին մէջ վարդենի մը մագլցած էր մինչեւ այդ քարէ պատին վրան և գեղեցկօրէն բացուած վարդ մը պատին վրայէն դէպ ի դուրսի փողոցը կախուած կը կենար: Բաւական տարիներ յոգնաբեկ գործաւորներ անցուդարձ ըրած էին այդ պատին առջեւէն՝ առանց գիտնալու այդ պատին ներսի կողմի գեղեցկութեան մասին: Բայց հիմա պատահամբներսէն վարդ մը կը ժպտէր իրենց, և իրենք ալ յաճախ հոն կեցած հիացումի փոխադարձ ժպիտ մը կ'ունենային: Պարտէզին տէրը, որ այս եղածը կը զիտէր իր տունին պատուհանէն, շատ կը զարմանար: Ան կը տեսնէր որ փողոցէն անցնող պզտիկ տղաք այդ պատին վրայի վարդը տեսնելուն պէս իրենց ուրախութենէն ու հիացումէն ծափ կը զարնէին, և շատ մը յոգնած մայրերու աչքերուն մէջ խնդութեան լոյս մը կը ցլար: Կը տեսնէր որ խոժոռ դէմքեր կը պարզուէին, և խիստ ձայներ կը մեղմանային, և այս բոլորը կ'ըլլար անոր համար միայն, որ գրաւիչ գեղեցկութիւնով վարդ մը ինքզինքը ծածկել չէր ուզեր, այլ կարճես դիտմամբ իր բերկրառիթ ու հրապուրիչ դէմքը կը ցուցնէր:

«Վարդին ըրածն է շիտակը, ես սխալած եմ,» ըսաւ պարտէզին տէրը, և յաջորդ եղանակին փրցնել տուաւ քարէ բարձր պատը, և այդ կերպով ամէն անցորդներ իր հիանալի պարտէզը տեսնելու ճրի վայելքը կ'ունենային:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԺԱՆՏԱԽՏՁ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՁ

Մեր Փեքինի թղթակցին երէկ և այսօր հրատարակուած նամակներով կրնանք կատարեալ և վստահելի տեղեկատուութիւն մը ընել վերջերս Մանչուրիոյ մէջ մեծ նախճիրներ գործող թողաւորապային ժանտախտին մասին: Մեր թղթակիցը համաճարակը իր ճշգրիտ համեմատութեան կը վերածէ, բայց միեւնոյն ատեն անոր տարօրինակ հանգամանքները ուժգնապէս կ'արտայայտէ: Անոր ծաւալումը այնչափ սահմանափակ էր որ, եթէ Հընդկաստանի մէջ պատահէր, լուրը Անգղիա պիտի չը հեռագրուէր իսկ: Չորս ամսուան մէջ մեռնողներու թիւը 44,000ի հասած է, մինչդեռ միայն Փետրուարին ժանտախտէ 88,498 հոգի մեռան Հնդկաստանի մէջ: Թէեւ Չինական իշխանութիւն-

ները անհոգ էին սկիզբները, բայց վերջերը Ռուսական պատմության համար գործակցեցան բաւական եռանդաւորներ : Տր. Վու-Լիէն-Թէհի, Անգլիացի միսիոնարը և միւս բժիշկները, որոնցմէ մէկը մինչեւ իսկ իր կեանքը վրայ տուաւ հասարակ դործաւորներ դարմանելու համար՝ գովեստէ վեր են : Անոնք վարակուածներուն կեանքերը փրկել չկրցան թէեւ՝ որովհետեւ ախտը մահացու էր, բայց մեռնողները խնամքի տակ առին և իրենց դիմած օգտակար միջոցներով առողջներուն փախուստը արդիւնաւորեցին : Տր. Ճէքսընի մահը պատեհաւոր մի դաշտին վրայ մեռնող զինուորի մը մահն էր, և ան աւելի յուզիչ դիւցազներգականի մը չէր կրնար փափաքիլ քան այն՝ որ իր վրայ կարդացուեցաւ փոխարքայ Հսի Լիանկի կողմէ : Մանչուրիոյ աղէտին ամէնէն ցաւալի կէտը անոր եղական սալատակութեան վերագրելի է : Ան Լոնտոնի Ժէ դարուն Մեծ Ժանտախտին և «Սեւ Մահ» կոչուած համաճարակին սահմաններուն ամէնէն աւելի մօտեցող աղէտ մըն էր :

Աղէտին ծաւալումին մէջ ոչ մէկ միջատ դեր ունէր. մահուան սերմերը ոչին մէջ կը ծաւալէին : Հիւանդներուն շունչը չնչիւ կը բաւէր վարակուելու : մեռնող ընկեր մը համարելու, ինչ որ ըրաւ դժբախտ միսիոնար մը, անխուսափելիօրէն մահացու էր : Նորադարձ Քրիստոնեաներու խումբ մը իրենց հովիւին քով ապաստանեցան և անոնցմէ հինգ վեցերորդը մեռան : «Ժանտախտի գլխաւոր հիւանդանոցին մէջ», կ'ըսէ մեր թղթակիցը, «1,600 վարակեալներ ընդունուած էին և ամէն ալ մեռան» : Այս պարզ յայտարարութիւնը չեշտող բառ մը իսկ աւելորդ է :

Մանչուրիական այս աղէտը կը մնայ թէ՛ իբրեւ գաղտնիք մը, թէ՛ ալ իբրեւ ազգարարութիւն մը : Այդ նահանգը 11 տարիներէ ի վեր ժանտախտէ վարակուած էր և մէկէ աւելի առիթներով թոքատապային ժանտախտ պատահած էր : Լեռնային արջամուկները՝ որոնցմէ ժանտախտը նորէն ծայր տուած էր՝ կը կարծուի թէ վերջին 60 տարիներու ընթացքին պարբերաբար ենթակայ են այս ախտին : Մոնկոլներ և Պուրիաթներ, որոնք այս կենդանիները ծուղակով կ'որսան, վարակուելէ զգուշանալու կէտը գիտեն : Բայց այդ մուկերուն մորթերուն համար օրէ օր աւելցող պահանջը դէպի այդ գործը բազմաթիւ Զինացիներ հրապուրեց որոնք նախազգուշութիւն չըրին : Մանչուրիոյ ձմեռնային սաստիկ ցուրտին ապրելու պայմանները՝ երբ մարդիկ ինքզինքնին օգաղուրկ ընակարաններու մէջ աղկերի (սարսէլա) պէս կը թխմեն՝ այս թոքատա-

պային համաճարակին ծաւալումին պատճառ եղան, և երբ երեւան ելաւ՝ պայթումի կը նմանէր : Ընդհանրապէս թոքատապային ժանտախտը շատ մահացու է, բայց այս առիթով մահը անխուսափելի կ'ըլլար գրեթէ ամէն դէպքի առեւ : Ախտանիշները դարերէ ի վեր չտեսնուած տեսակէ էին : Մեր թղթակցին հաւաքած տեղեկութիւններուն վրայ կարելի է աւելցնել նաեւ Տր. Կրէյլմ Սափլանտի վկայութիւնները, որոնք հաղորդուած են բժշկական պարբերականի մը : Ան կ'ըսէ, «Բոլոր մեռնողներու մարմինները մութ կարմիր գոյն մը կ'առնէին և մեռնելէ առաջ և ընդհանրապէս ետքը կը խոցոտուէին : Ասոր նման յատկանիշներ արձանագրուած են ԺԴ դարուն, թէեւ «Սեւ Մահ» կոչուածին ասկէ ծագած ըլլալը անստույգ է : Այս ախտանիշները շատոնց չէին երեւար, միայն շատ քիչ անգամներ Հնդկական համաճարակներու մէջ երեւցած են, շատ մասնաւոր ձեւով մը : Մանչուրիոյ ժանտախտին մութ կարմիր նշանները ժանտախտի շատ հին տեսակ մը կը ցուցնեն : Անտարակոյս ասոր և ուրիշ նման կէտերու վրայ մեծ լոյս պիտի սփռուի Մուքտէնի մէջ մօտեւս գումարելի յանձնաժողովէն : Միեւնոյն առեւ կրնանք ուրախ ըլլալ որ այսպիսի սպառնական համաճարակ մը առ այժմ պարտուած է : Այս պարագաներուն տակ կարելի է յուսալ թէ Աւետարանի Տարածման Ընկերութեան կողմէ եղած բարենշան բայց չար մեկնուած կոչը, որով բժիշկներ և հիւանդապահներ կ'ուզուէին, առ այժմ պիտի յետաձգուի : Մենք Հնդկաստանի աւելի մեծ պէտքերուն մասին բան մը չենք ըսեր, բայց պարզ է թէ բժիշկներ կամ հիւանդապահներ չեն պահանջուիր երբ համաճարակ մը վերջանայ :

«Թայֆ»

ՅՈՒՆՅ ԿԱՄ ՍԱՐՍՈՒՌ

Յունցը կամ սարսուռն է այն բառը, որ վիրաբուժութեան մէջ կը գործածուի ցուցնելու համար փիղիքալան և մտային ընկճումը որ կը յաջորդէ սաստիկ չարիքի մը կամ մաքին մէկ վրդովիչ չարժմունքին : Այս վիճակը յառաջ կու գայ մասնաւորապէս արեան շրջաբերութեան մէջ հաւասարակշիւութեան չգոյութենէն, վասն զի այն առեւ չնչերակները կը կորսնցնեն իրենց ձգտումը, որուն իբրեւ հետեւանք՝ արեան մեծ մասը կը հաւաքուի երակներուն մէջ, մանաւանդ որովայնին խոշոր երակներուն մէջ, Ուղեղը և ուրիշ կենսական գործարաններ կը զրկուին իրենց անհրաժեշտ արեանէն, և ուստի անկարող կը գտնուին կատարել իրենց սեպական կարեւոր գործողութիւնները :

Յունացը կամ սարսուռը կրնայ ըլլալ ունէ աստիճան, և ակտանիշները կը դանազանին անոր համեմատ, սկսելով տոգունութենէ և թեթեւ նուաղումէ — զոր մէկը կրնայ զգալ անմիջապէս երբ սխալ քայլ մը կ'առնէ կամ կը սարսի որոտումի բարձր ձայնէ, կամ չար լուր մը լսելով — մինչև սրտի յանկարծ դադարումը և մահը:

Միջին սաստկութեամբ սարսուռի մէջ, որ կը յաջորդէ սաստիկ աղէտի, հիւանդին երեսը կը դեղնի, բազկերակը տկար և արագ կը զարնէ, մորթը դուր կ'ըլլայ և յաճախ կը ծածկուի փակչուն քրտինքով, մկանային դրութիւնը կը թուլնայ, սիրտը կը խառնուի և երբեմն կը փոխէ հիւանդը, և մտային կարողութիւնները և զգացողութիւնները կ'ընդարձանան, այնպէս որ ցաւ չի զգացուիր, մինչև իսկ թէեւ ոսկորները կոտորուին և միտք պատուրի: Ոչ միայն զով կամ պաղ կ'ըլլայ մարմնին մակերեսը, այլ մարմնին ջերմութիւնը, երբ կը չափուի ջերմաչափով, կը ծանրանայ երբեմն մինչև երկու երեք աստիճան:

Երբ ցունցին պատճառն է մտային բուռն շարժութիւն, զոր օրինակ ահաբեկում կամ յանկարծական գէշ լուր, կամ պատճառն է սաստիկ պատահար մը, որպիսի է երկաթուղիի արկած մը, կամ հրազէնի արձակում մը, ակտանիշները կ'երևին

յանկարծ. բայց երբ վիրաբուժական գործողութեան մը կը յաջորդէ ցունցը, անոր երեւումը կըրնայ յապաղիլ քանի մը ժամ: Անոր աստիճանը կախեալ է ոչ միայն աղէտին սաստկութենէն, այլ նմանապէս անոր կեղրոնէն: Փորին տրուած հարուած մը աւելի սաստիկ ցունց յառաջ կը բերէ քան շատ աւելի գէշ արկած մը բազուկի կամ սրունքի կամ մինչև իսկ գլխի:

Յունցին դարմանումը բժշկին ծառայութիւններուն պէտք ունի, վաճառի կը բաղկանայ զօրաւոր դեղերու գործածութենէ, վերստին ձեռք բերելու համար թուլցած երակներուն ոյժը, և յաճախ հարկ կ'ըլլայ աղային լուծոյթ ներարկել: Բայց բան մը կարելի է ընել բժիշկին սպասելու միջոցին:

Հիւանդը պէտք չէ տեղէն շարժել. պառկեցնելու է զանիկա: Օդ հաղորդելու է անոր, և պէտք է ցրուել սովորաբար հետաքրքրութեամբ անոր շուրջ հաւաքուողներուն ամբար: Անոր աչքերը ծածկուելու են լոյսի դէմ: Տաքուկ լաթեր, բրդեղէն ֆանելա, պէտք է դնել բազուկներուն և սրունքներուն և սրտին վրայ և, եթէ կրնայ կլլել, ումպ ումպ տաք ջուր տրուելու է: Գրգռիչներ, եթէ տրուելու են երբեք, շատ չափաւոր քանակութեամբ տրուելու են:

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆԱՀԱՏԱԿԱՅ ՇԻՐԻՄՆԵՐԷՆ

Մենք զոհուեցանք Բռնութեան

Անգութ սուրով ազգաւեր,

Որ խայտանքով փրկութեան՝

Ազգը ապրի շատ դարեր:

Մենք թափեցինք մեր արիւն,

Որ ալ իսպառ վերջանան

Հեռ և նախանձ, բռնութիւն,

Հալածանքներ բազմազան:

Մեր արիւնով դրոշմեցինք

Ազատութեան դատը վեհ,

Որ մեր թշուառ հայրենիք

Չը տառապի աննսեհ:

Մեռանք որ դէթ մեր մահով

Հայրենիքը վերապրի,

Ու երկիրը ապահով

Բարգաւաճի, խաղաղի:

Ա՛լ մեզի հետ թաղեցէք

Ձեր քէնն ու ոխ, հին ցաւեր:

Ա՛լ ձեր սիրտեր վշտաբեկ

Նղբայրանան սիրանուէր:

Բայց երբ նորէն անմեղի

Արիւն թափէք անողոք,

Գոռայ ձեզի դէմ պիտի

Մեր արիւնը միշտ բողոք:

Հայրենիքին կուրծքին վրայ

Աւեր գործէք երբ պէսպէս,

Մեր շիրիմներ անխնայ
Անէծք պիտի կարգան ձեզ:

Պզտիկ գործ մ'իսկ անարդար
Հայոյանք մ'է մեզի դէմ,
Թիշատակը մեր պայծառ
Պիտի ստուերէ յար նըսեմ:

Մեր արիւնը յարգեցէք,
Այս է վերջին մեր կրտակ.
Ասով պիտի թանկարժէք
Շինէք կոթող—յիշատակ:

ԿԻՆԻԿԵՑԻ

ՄԱՐԿՈՍ ԱԻՐԵՂԻՈՍ ԱՆՏՈՆԻՈՍԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ
[Մարկոս Աւրելիոս, իբրեւ Հռոմի Կայսրը, այն ատենուան ծանօթ աշխարհին անվիճելի իշխողն էր, բայց նորէն ալ իբրեւ փիլիսոփայ մը անմահ համբաւ մը ապահոված է իրեն: Իր ապրած ժամանակը Հռոմ բազմաստուածեան էր, և ինք ալ իբրեւ շատ աստուածներու հաւատացող մը կը գրէ: Միեւնոյն ատեն իր գրութիւններուն մէջ, որոնցմէ երկու կտորներ կու տանք այս առիթով, շատ չինիլ ու ազնիւ խորհուրդներ կան:]

ԳԻՐԻ Բ

Ամէն առտու միտքդ դիր որ իրիկուն չեղած պիտի հանդիպիս ուրիշին գործին խառնուող, ապերախտ, և անկարգ մէկու մը, նախանձոտ, անընկերական, անուպայ մարդուկի մը: Թիշէ որ անոր կամակորութիւնը բարիի ու չարի մասին ունեցած տգիտութենէն յառաջ կու գայ: Եւ քանի որ ինծի բաժին ինկած է բարի գործի մը բնական գեղեցկութիւնը և չար գործի մը տգեղութիւնը հասկնալ, քանի որ վստահ եմ թէ այդ անհրապոյր անձը իմ համարեւնս է՝ որովհետեւ մեր միտքերը նոյն աստուածութենէն ելած են, քանի որ ոչ ոք կրնայ ինծի իրական փնաս մը հասցնել՝ որովհետեւ իմ անձս չարաչար գործածելու ոչ ոք կրնայ բռնադատել զիս, ուրեմն բուն իսկ իմ բնութիւնս և ծագումս ունեցող մէկը չեմ կրնար ատել ու անոր դէմ զայրանալ: Որովհետեւ ամէնս ալ փոխադարձ օգնութեան համար ստեղծուած ենք, ինչպէս մարմինին բոլոր մասերը՝ որ ամբողջի մը կը ծառայեն. ըսել կ'ըլլայ թէ ընդհարում և հակառակութիւն բոլորովին անբնական են, իմ այս գոյութիւնս կը բաղկանայ մարմինէ, շունչէ և կառավարող մասէ: Ձեր գիրքերը մէկգի դրէք և նիւթը ինքնին նկատողութեան առէք: Ձեր մարմինը ճիշտ վերջին շունչը փչելու ատեն եղածին պէս նկատեցէք՝ երբ քիչ մը արիւնէ և ոսկորներէ կը բաղկանայ: Ձեր շունչը ներս ու դուրս մտնող եւ

Լող քիչ մը օդ է միայն: Բայց երրորդ մասը ձեր միտքն է: Հոս պահ մը կեցէք: Նկատեցէք թէ դուք ծեր մարդ մըն էք և ձեր այս ազնիւ մասը գերութեան մէջ աւելի տառապելու չէք թողուր: Կ'ուզէք որ ան անձնամոլ կիրքերով չծանրաբեռնուի, ճակատագիրին հետ չմաքառի, կամ ներկայէն անհանգիստ ու ապագային ահաբեկ չըլլայ: Աստուածներու գործերուն մէջ նախախնամութիւնը պայծառափայլ կը շողայ: Այս խորհուրդները ձեզ թող գոհացնեն և ձեզի համար կեանքի կանոն ըլլան: Գիրքերու գալով՝ անոնց համար անձկալից մի ըլլաք որ բարի տրամադրութիւնով և ձեր ունեցածներուն մասին աստուածներու սրտագին շնորհակալութիւն մատուցանելով կարենաք մեռնիլ:

Թիշեցէք որ դուք մարդ և Հռոմայեցի էք: Ձեր գործերը ըլլան մեծանձնութիւնով, լրջութիւնով, մարդասիրութիւնով, ազատութիւնով և արդարութիւնով. ձեր իւրաքանչիւր գործը այնպէս կատարեցէք՝ իբր թէ այդ վերջինը պիտի ըլլար: Ոչ անհաւատարմութիւն ոչ ալ անձնասիրութիւն ունեցէք: Մարդ քանի մը կէտեր միայն շահելով կրնայ երջանիկ ու աստուածաման կեանք մը ապրիլ: Վերջապէս վախնալու ի՞նչ կայ մահուան մէջ: Եթէ աստուածները կան՝ ձեզի փնաս մը չհասնիր, եթէ չկան՝ կամ չեն կրնար մեզ մահկանացուներս հոգալ, առանց աստուածներու և առանց նախախնամութեան աշխարհ մը մարդուս անոր մէջը ապրելուն արժանի չէ: Բայց աստուածներու գոյութիւնը և անոնց մարդերու գործերով հետաքրքրուիլը անվիճելի է, և անոնք ամէն մարդու կարողութեան տակ դրած են փորձանքի մէջ չիյնալ: Ապրիլ կամ մեռնիլ, պատիւ կամ անպատուութիւն, հաճոյք և վիշտ, հարստութիւն և թշուառութիւն — ասոնց բոլորը թէ՛ առաքինիին թէ՛ առաքինազուրկին հասարակաց են, և այս պատճառով իրենց իսկութեան մէջ ոչ բարի են, ոչ չար: Մենք վայրկեան մը միայն կ'ապրինք. մեր գոյութիւնը յաւիտենական ընթացքի մը մէջ է. մեր մտաւոր կարողութիւնները վսեմ են. մեր մարմինները ապականութեան հակամէտ են. հոգին հակահոսանք մըն է. բախտը երթադրելի բան մը չէ, և յետ մահու համբաւը մոռացութիւն է: Ուրեմն ի՞նչ բանի կրնանք վստահիլ: Ձէ՛ որ փիլիսոփայութենէ զատ ոչ մէկ բանի վրայ: Այս է որ ներքին աստուածութիւնը փնաս ունի և անպատուութենէ կը փրկէ, հաճոյք և ցաւէ գերիվերոյ է, և մէկը իր բաժինին կը հաւանեցնէ:

ԳԻՐԻ ԺԲ

Յաճախ զարմացած եմ մտածելով թէ ինչպէս ամէն մարդ ինքզինքը ամէնէն աւելի կրնայ սիրել

և միեւնոյն ատեն ալ իր դրացիին իր մասին ունեցած կարծիքը իր գաղափարէն աւելի գնահատել, եթէ որեւէ մարդ մը իր ներքինը զուրս տալ և իր միտքը եկած ամէն մէկ մտածում և գաղափար եկածին չափ արագ հրապարակել ստիպուէր, օր մը իսկ այսպիսի հրամանի մը հպատակիլ պիտի չուզէր: Ահա այս կերպով մենք մեր դրացիին կարծիքէն մերինէն աւելի կ'ահաբեկինք:

Մարդս ինչ հզօր առանձնաշնորհումի մը համար ծնած է, քանի որ իր կարողութեան սահմանին մէջ կ'իյնայ Ամենակարող Աստուծոյ հաստատածէն զատ բան մը չընել և Նախախնամութեան շնորհներով գոհանալ:

Մտածեցէք անոնց վրայ, որոնք ամէնէն փառաւոր դիրք մը գրաւած են կամ մեծ դժբախտութիւններու հանդիպած: Ո՛ր են անոնք հիմա: Քիչ մը ծուխի պէս անհետացած են անոնք: Մրցանակը անկարելորդ է և խաղցուած խաղը վառուած մոմը չարժեքի: Փիլիսոփայի մը աւելի կը վայելէ կիրքերէ հեռու ըլլալ, ամէն պարագայի տակ ուղղամիտ և բարեխառն ըլլալ, և հետեւիլ այն ամէնուն որոնց աստուածներ կ'առաջնորդեն՝ յիշելով թէ ոչ մէկ բան աւելի գայթակղեցուցիչ է քան այն մարդը որ իր խոնարհութեան մասին կը հպարտանայ:

Մտիկ ըրէ, բարեկամ, դուն այս մեծ քաղաքին քաղաքացի մը եղած ես: Ինչ տարբերութիւն ունի քանի մը տարիներ աւելի կամ պակաս ապրիլդ: Եթէ այս կազմակերպութեան օրէնքները պահեցիր՝ ժամանակին երկար կամ կարճ ըլլալը տարբերութիւն չընեն, Հետեւաբար ո՛ր է դժուարութիւնը, եթէ Բնութիւնը, որ քեզ հոս տնկած է, քու տեղափոխութիւնդ հրամայէ: Դուն չես կրնար ըսել թէ անարդար բռնաւորի մը կողմէն ղրկուած ես, ոչ երբեք: Դուն թատերաբեմը յարմարապէս կը թողուս՝ ինչպէս պիտի ընէր իր գործը լմնցնող դերասան մը խաղապետին հրամանին հաւաքանդելով, Բայց կրնաս ըսել թէ, «Ես երեք արարուած միայն խաղացած եմ և հինգերորդին վախճանը չեմ հասած»: Ծշմարիտ է. բայց կեանքի մէջ երեք արարուածներ խաղը կրնան լմնցնել: Ան, որ նախ քու մտնելդ և յետոյ ելլելդ հրամայեց, ան է լմնալը որոշող գաղափարը: Դուն ոչ մէկուն ոչ ալ միւսին կրնաս խառնուիլ: Հետեւաբար ետքաշուէ հանդարտօրէն, ինչպէս որ հանդարտ է քեզ խաղէն հանողը:

Կեանք մը որուն մէջ Քրիստոս մուտ գտած չէ՝ տիեզերքին հոսանքին դէմ կը թիավարէ: Է. Ր. Ուէլ

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՌԻԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Կրօնքը վաղապետութիւններու շարք մը չէ. այդ վաղապետութիւններու հաւատալը հաւատք չէ, ո՛չ ալ չհաւատալը՝ անհաւատութիւն: Կրօնքը կանոններու հաւաքածոյ մը չէ. այդ կանոններու հանդէպ հնազանդութիւնը կրօնք չէ, ո՛չ ալ անհնազանդութիւնը՝ անկրօնութիւն: Կրօնքն է հոգիին կեանքը, Աստուծոյ կեանքը մարդուն հոգիին մէջ: Կրօնքն է հաւատքի, յոյսի և սիրոյ կեանքը մարդուն հոգիին մէջ, «Կրօնքն է նայիլ վեր և ո՛չ վար, դէպ յառաջ և ո՛չ դէպի ետ, զուրս և ո՛չ ներս, և ընձեռել ձեռք մը»: Կրօնքն է բնական և միեւնոյն ատեն գերբնական: Կրօնքն է կեանք, և կեանքը թէ՛ բնական և թէ՛ գերբնական է, վասն զի գերբնականին բնական յայտնութիւն է: Բնութեան մէջ երեւցածէն աւելի բան մը կայ, և այդ բանն է գերբնական: Մարդուն մէջ երեւցածէն աւելի բան մը կայ, և այդ բանն է գերբնական: Կրօնքը մարդուն Աստուծոյ հետ միութիւնն է:

Կրօնքը կը նմանի արուեստի: Արուեստը չի կայանար վարպետի մը տուած օրինակին համաձայն նկարներ քաշելու մէջ: Ռուքին կ'ըսէ թէ արուեստագէտը տեսնող և զգացող արարած մ'է: Զուլի և դոյնի գեղեցկութիւնը տեսնել և զգալ և զայն արտադրել որ ուրիշներ եւս կարենան տեսնել՝ ահա արուեստագէտին պաշտօնը: Վարքի և նկարագիրի գեղեցկութիւնը զգալ և զայն արտադրել որ ուրիշներ կարենան ըմբռնել զայն՝ ահա կրօնքը: Կրօնքը կը նմանի երաժշտութեան: Երաժիշտը սոսկ իր մատներուն վարժութիւնը չի նուագեր դաշնակի վրայ, այլ անոր կը միացնէ նաեւ իր զգացումները և երեւակայութիւնները, և այսպէս զօրութիւն յառաջ կը բերէ: Կրօնքը զօրութիւն է ըմբռնելու վարքի և նկարագիրի համաձայնութիւնը և արտադրելու կեանք մը՝ որ ուրիշներու ծառայէ իբր օրինակ: Կրօնքը կը նմանի զրականութեան: Գրականութիւնը գիրքերու հաւաքում մը չէ, ոչ ալ ճարտասանական և քերականական օրէնքներու համաձայն գրուած չարագրութիւն մը: Թէն կ'ըսէ, «Պատեանին ետեւը կայ անասուն մը, և յիշատակարանին ետեւը՝ մարդ մը»: Գրագէտ ըլլալու համար նախ պէտք է ճանչնալ մարդը՝ յիշատակարանին ետեւը, և նշմարել յիշատակարանին մէջ մարդուն կեանքին արտայայտութիւնը. յետոյ պէտք է ունենալ լաւ կեանք մը որ

յառաջ բերէ նմանօրինակ կեանք ուրիշներու մէջ։ Կրօնքը կը նմանի գիտութեան։ Գիտուն չէ ան որ մթերած է իր յիշողութեան մէջ անկապ և անդասակարգ երեւոյթներ սարէն ձորէն, այլ միայն ան որ կ'ըմբռնէ միութիւնը բազմազանութեան մէջ, կը հաւատայ կարգի և ո՛չ թէ քառսի, և կը փնտռէ կարգ և կանոն աշխարհի առերեւոյթն հակասական երեւոյթներուն մէջ։ Երեւոյթի մէջ անկանոնութիւն ատելի է գիտունին, ինչպէս ձայնը՝ ըստ մէջ աններդաշնակութիւն ատելի է երաժշտին։ Նոյնպէս բարոյական անկանոնութիւն ատելի է կրօնական հոգիին՝ որ անձկալից կը ցանկայ ջնջել աններդաշնակութիւնը և յառաջ բերել բարոյական ներդաշնակ աշխարհ մը բարոյական քառսէն։

Եկեղեցին կրօնքի պատճառը չէ, մինչ կրօնքը եկեղեցիին պատճառն է։ Եթէ եկեղեցի չըլլար, կրօնքն կրօնք կ'ըլլար։ Մինչ առանց կրօնքի եկեղեցի չի կրնար ըլլալ։ Եկեղեցիներ, վարդապետութիւններ, ծէսեր կը փոխուին։ Բայց կրօնքը — Աստուծոյ կեանքը մարդուն հոգիին մէջ — հաւատքը, յոյսը և սէրը կը մնան անփոփոխ, միշտ նոյն էսպէս։ Եկեղեցին է այն անտեսանելի ընկերակցութիւնը որ կը միացնէ իրարու այն ամէնը՝ որոնք ունին հաւատքի, յոյսի և սիրոյ կեանքը և կը ջանան տարածել զայն ուրիշներու մէջ։

Սբ. Գրքը կրօնքի պատճառը չէ, այլ արտայայտութիւնը։ Եթէ Սբ. Գրքը չըլլար, կրկին կրօնք պիտի ըլլար։ Մինչ առանց կրօնքի Սբ. Գրքը չէր կրնար գոյութիւն ունենալ։ Սբ. Գրքը կրօնական փորձառութեան արտայայտութիւնն է այն նախնիքներու՝ որոնք ապրած են հաւատքի, յոյսի և սիրոյ կեանքը և գրած են իւրենց փորձառութիւնները Աստուծոյ ներշնչութեամբ։ Սբ. Գրքը կոչուած է յայտնութիւն մը, վասն զի կը յայտնէ զԱստուած Բնութեան, պատմութեան և մարդոց փորձառութեան մէջ։

Քրիստոս կրօնքի պատճառը չէ։ Կրօնքը գոյութիւն ունէր Քրիստոսի մարդեղութենէն առաջ, նոյն իսկ այնպիսի ժողովուրդներու մէջ՝ որոնք երբեք չեն լսած Քրիստոսի նկատմամբ։ Քրիստոս աշխարհ չեկաւ կրօնք մը, կամ կրօնքի մասնաւոր մէկ ձեւը հիմնելու համար։ Ան չհրապարակեց հաւատալիքներ, ծէսեր և կանոններ կազմակերպութեան համար։ Կան այլազան եկեղեցիներ տարբեր հաւատալիքներով, ծէսերով և եկեղեցական կազմակերպութիւններով, բայց ամէնն ալ Քրիստոսի եկեղեցիներն են։ Քրիստոս բացորոշապէս յայտնած է իր մարդեղութեան նպատակը։ Ան կ'ըսէ, «Ես եկայ որ կեանք ունենան, և ա՛յլ աւելի

ունենան»։ Ան եկաւ հարստացնելու հաւատքի, յոյսի և սիրոյ կեանքը որ է կրօնքը։

Քրիստոնեայ ըլլալ չի նշանակեր համաձայնեցնել մեր կեանքը Տասնաբանեայ պատուիրանքներուն հետ, այլ կը նշանակէ առնել Քրիստոսէ հոգեւոր կեանքի պարգեւը, ինչպէս մանուկ մը կ'առնէ իր մօրմէն մօտաւոր և հոգեկան կեանքի պարգեւը։ Կը նշանակէ հաւատալ Քրիստոսի և ըլլալ Անոր աշակերտը և հետեւողը։ Սակայն Քրիստոսի հաւատալ չի նշանակեր հաւատալ եկեղեցիին Քրիստոսի նկատմամբ տուած սահմանին, ոչ ալ կը նշանակէ Քրիստոսի վարդապետութիւններով հիմնել աստուածաբանական դրութիւն մը և անոր հաւատալ, այլ կը նշանակէ հաւատալ, վստահիլ Քրիստոսի, հիանալ Անոր վրայ, և ջանալ անոր պէս ըլլալ։ Քրիստոսի աշակերտիլ չի նշանակեր աշակերտիլ եկեղեցիին, սորվիլ անոր Քրիստոնէականը և ընդունիլ անոր աստուածաբանութիւնը։ Այլ կը նշանակէ հետեւիլ Քրիստոսի, ուսումնասիրել Անոր կեանքը և խօսքերը որոնք պարզուած են բացայայտօրէն չորս Աւետարաններու մէջ, և օրինակել անոր կեանքը։ Քրիստոսի հետեւիլ կը նշանակէ ընդունիլ թէ Ան աշխարհ եկաւ աշխարհը բարեփոխելու և երջանկացնելու համար։ Կը նշանակէ միացնել մեր անձերը Անոր հետ գործնական կեանքով՝ ի գուլիս հանելու համար սոյն Աստուածային նպատակը։

Կարին

Առաջադրեալ հանդէսէն քաղեց

Կ. ՅՈՎՀԱՆ. Յ. ՍՆԵՆԵՍԱՆ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՍԱՄԱՐԻԱՅԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմ, Յուդայի թագաւորութեան մայրաքաղաքը, շատ տարիներէ ի վեր մասնաւորապէս ուշադրութիւնը գրաւած է խուզարկուներու և հնախօսներու և այս՝ տարակոյս չկայ թէ՛ այն կարեւորութեան պատճառով է զոր ունին այդ կողմերը իբրեւ Քրիստոնէութեան առաջին տարիներուն շատ մը զէպքերուն գործադրութեան տեղը, իբրեւ անոր սկզբնավայրը և իբրեւ ծննդավայրը անոր Հիմնադիրին։ Բայց Սամարիա, մայրաքաղաքը Իսրայէլի աւելի մեծ և կարեւոր մէկ թագաւորութեան, որու միապետին՝ Յուդայի՝ շատ մը պզտիկ թագաւորներ հաւատարմութիւն ուխտեցին, մինչեւ մէկ տարի առաջ շատ քիչ կամ բնաւ ուշադրութիւն գրաւած էր։ Այս վերադարձի էր ոչ թէ անոր կարեւորութեան անձանօթ ըլլալուն, այլ անոր աւերակներուն ընդարձակութեան և հոն կատարուելիք գիտական խուզարկութեան մը մեծածախս գործ ըլլալուն։ Բայց 1908ին Գերման հանրածանօթ խուզարկու Տր. Կոթլիպ

Շուամախրը հոն ալ պեղումներու ձեռնարկեց։ Այս խուզարկումին թէլ էլ Միւթէսէլիմի մէջ կատարած պեղումները զինքը արդէն աշխարհի մէջ ծանօթացուցած էին։ Ասոր կ'ընկերանար նաեւ Փրոֆ. Ճ. Ա. Բէյսնըր, և գործը կը վարէր Փրոֆ. Տ. Ճ. Լիոն, Ամերիկայի Հարվըրտ Համալսարանէն։

Իսրայէլի հին մայրաքաղաքին աւերակները կը գտնուին մեծ, կղզիացած և 350 ոտք բարձր բլուրի մը վրայ, որ նապլուսէ (Միւթէմ) 6 մղոն հիւսիս-արեւմուտք և Միջերկրականէ 20 մղոն հեռու կ'իյնայ։ Բլուրը ձիթենիի պարտէզներով, թզենիներով և նռնենիներով ծածկուած է։ Այս բլուրը գնուած էր Ամրիէ, որ Սամէրէ (Սամարիա) անուանով քաղաք մը չինեց անոր վրայ (Ն. Բ.) 900ին (Գ. Թագ. Ժ. 24)։ Աքաաք Ամրիի որդին հոն Բահաղի համար մեհեան մը չինեց, ինչպէս նաեւ «փղոսկրէ պալատ» մը նոյն դիրքին վրայ (Ն. Բ.) 722ին ասորները Հիւսիսային թագաւորութեան մայրաքաղաքը հաստատուեցաւ (Գ. Թագ. Ի. Բ. և Դ. Թագ. Ժ. Բ.)։ Բայց այդ տարին քաղաքը գրաւուեցաւ Սարկոնէ, որ 27,000 հոգի զերի տարաւ, և մնացեալ ժողովուրդին վրայ եւս Ասորեստանցի իշխան մը դրաւ (Գ. Թագ. Ժ. Բ. 6 և Ժ. Բ. 9)։ Սարկոն և Էսարհատտոն աքսորուած Իսրայէլացիներու տեղ ուրիշ Բաբելոնցի զաղթականներ հաստատեցին։ Յետոյ քաղաքը գրաւուեցաւ Մեծն Աղբքսանդրէ և անոր իշխանութեան տակ մնաց մինչեւ Հերովդէսի ժամանակ և Հերովդէս զայն վերաչինեց և Սէպասթ կոչեց (30—1 Ն. Բ.)։ Հետեւաբար այդ բլուրը չորս տարբեր քաղաքներու աւերակները կը բովանդակէ—Հերովդէսի քաղաք, Սելեւկիական քաղաք, Բաբելոնական քաղաք՝ որուն պատմութիւնը Իսրայէլի գերութեան մինչեւ Աղբքսանդրի իշխանութիւնը կ'երկարի, և վերջապէս Իսրայէլական քաղաքը՝ որու մասին պիտի խօսինք հիմա։

Յօդուածագիրը 1908 և 1909 տարիներու մէջ կատարուած պեղումներու մասին խօսելէ ետքը կը շարունակէ։

Բայց 1910ի մէջ կատարուած պեղումները, որոնց տեղեկագիրները դեռ չեն հրատարակուած, իրենց Երբայական պատմութեան վերաբերութեան տեսակէտով աւելի կարեւոր և աւելի դրական արդիւնք տուած են։ Լոնտոնեան թերթերէ ոմանք համառօտ և քիչ մը անճիշդ տեղեկութիւններ տուած են հոն կատարուած գործին և եղած գիւտերու մասին։ Եւ քանի որ խուզարկուները դեռ պատեհութիւն չեն ունեցած իրենց տեղեկագիրը հրատարակելու՝ ընթերցողներէ չատեր ուրախ պիտի ըլլային առնելով մաս մը ճիշտ տեղեկութիւն-

ներ, որոնք հաստատուած են Հնախօսական Հաստատութեան անդամ Ամերիկացի Փրոֆէսորին մէկ թղթակցութեան վրայ, որով կ'որոշուին շատ մը իրողութիւններ և անոնցմով զիտենք թէ կարելի պիտի ըլլայ Իսրայէլացի շատ մը թագաւորներու, մասնաւորապէս Աքաաքի պալատներուն վայրը երեւան հանել։ Բէյսնըր գտած է նաեւ բազմաթիւ աղիւսներ հին Երբայեցիներէ գեղեցիկ արձանագրութիւններով։ Այդ աղիւսներուն վրայ արձանագրուած առասպելները միաձեւ են, բայց մեծ մասով հրահանգիչ՝ պատմական նպատակի համար։ Անձեւորու և տեղերու անուններէն և թուական նոր նշանագիրներէ զատ քանի մը այսպիսի բացատրութիւններ ալ կը բովանդակեն, ինչպէս, «հին զինի», «զտուած իւղ», ցուցնելով թէ Աքաաք ինչու նէր իր մառաններուն մէջ։ Վրան արձանագրութիւնով արքայական արգադէր նուէր մը, որ Եզրիպտոսէ նուէր զրկուած է, թուականին կը համապատասխանէ։ Այս վերջին իրողութիւնը գերազանցապէս արժէքաւոր է, երբ նկատի առնենք այդ դիրքի յաճախակի տակնուվրայութիւնը և ատկէ ծագում առնող թուական ճշգրիտ դժուարութիւնը, զոր ունին այդ պեղումներուն իւրոյս բերածները իրենց թուականին համեմատ դասաւորուելու գործին մէջ։

Անկարելի պիտի ըլլար գնահատել կարեւորութիւնը այն արդիւնքներուն, որոնց կարելի եղած է համարիլ Փրոֆ. Բէյսնըրի և իր ընկերներուն անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ։ Որովհետեւ Աքաաք Իսրայէլի ամէնէն մեծ թագաւորներէն մէկն էր, թէ և զուտ բարոյական տեսակէտով մը՝ ամէնէն անարժէքը։ Անոր Հարաւային թագաւորութեան վրայ ունեցած իշխանութիւնը կատարեալ էր, և Յովսափատ, Յուդայի թագաւորը, ստիպուած էր պատերազմներու մէջ անոր հետեւիլ, հոգ չէ թէ Սիւրիոյ թագաւոր Պիր Իտրիի Սաղմանասար Բ.ի գէմ հանած բանակին մէջ ըլլար, կամ Աքաաքի այն փորձին մէջ՝ զոր ըրաւ իր գերիշխան տէրոջ, Պիր Իտրիի, լուծը թօթափելու համար։ Այսպէս փառաւոր բայց չատոնց թաղուած անցեալի մը մեռեալ քարերը անգամ մըն ալ կ'ելլեն պատմելու համար Իսրայէլի պզտիկ թագաւորութեան և անոր աշխարհիս պատմութեան մէջ խաղալու կոչուած զարմանալի դերին մասին։

Լ Ի Ե Յ Բ Ա

Լիէֆրա նորահաստատ գաղութ մըն է որ կը գտնուի Գլէրվոյի անտառախիտ վայրերուն մէջ։ Բնակչութիւնը յարաճուն թիւ մը կը ներկայացնէ, անանկ որ շատ չանցած՝ բազմամարդ քաղաքի մը

նաեւ ուրիշներու փրկութիւնը որ եղած էր անոնց Յիսուս Քրիստոսի հաւատալովը : Եկեղեցիին սիրտին մէջ սկսող արթնութիւնը բոլոր երկրին մէջ տարածուեցաւ : Տասը հազարներով հոգիներ արձանագրուեցան իբրեւ փրկութիւն փնտռողներ և յետոյ կանոնաւորապէս եկեղեցիներ յաճախեցին : Քսանակներով երիտասարդներ, ուսանողներ հոգեւոր պաշտօնեայ ըլլալու համար արձանագրուեցան և իրենց կեանքերը Աստուծոյ և այս գործին նուիրեցին : Բոլոր ժողովուրդին վրայ տեսնուած անմիջական արդիւնքն ալ շատ որոշ էր : Եկեղեցին նոր ուրախութիւն և եռանդ զգեցաւ և ուրիշներու փրկութեան համար աշխատելու նոր ուխտեր ըրաւ :

Տարի մը առաջ նոր շարժում մըն ալ սկսաւ «Տարուան մը մէջ միլիոն մը հոգի Յիսուսի համար» անունով : Այս ձեռնարկին առիթով միսիոնարները և բնիկ Քրիստոնեաները կատարեալապէս միացան : Եւ հիմա, Քորէայի Ճափոնի հետ քաղաքական կցումէն անմիջապէս ետքը, նոր շարժում մըն ալ սկսաւ այս կոչով — «Ոչ թէ մէկ միլիոն հոգիներ Յիսուսի համար» այլ բոլոր երկիրը Յիսուսի համար : Այս շարժումին մասնաւոր գործիչները որոնք 700է աւելի են, անցեալ Հոկտեմբերին Սէուլի մէջ գումարում մը ունեցան և նոր արշաւախումբ մը կազմեցին : Ասոնք 350 զոյգերու բաժնուեցան և տունէ տուն պտըտեցան Աստուծոյ Խօսքը քարոզելով և Աւետարաններ բաշխելով և նորադարձներ արձանագրելով : Երեք շաբթուան արշաւի իբրեւ արդիւնք 40,000 փրկութիւն փնտռողներ գրուեցան, և քանի մը հազարներ ալ Քրիստոնէութիւնը ընդունեցին : Ասկէ ետքը այս արշաւը առաջ տարուեցաւ բոլոր նահանգային քաղաքներու և գիւղերու մէջ : Իսկապէս արշաւախումբը կրցաւ երկրին բոլոր տուները այցելել և կարելի եղածին չափ գրեթէ իւրաքանչիւր հոգիի ներկայանալ : Քորէայի մէջ Քրիստոնէութեան մուտ գտնելուն առաջին դարուն առաջին քառորդին մէջ այսչափ մեծ բազմութիւն մը չահուիրը Քրիստոնէութեան պատմութեան մէջ պատահած զարմանալի բաներէն մէկը կրնայ համարուիլ : Բայց այս շարժումին հետ ամէնէն հետաքրքրական բանը՝ անոր Ձիւղ և Ճափոնի եկեղեցիներուն վրայ ըրած ազդեցութիւնն է : Արթնութեան կրակը Քորէայէ Մանչուրիա անցաւ, բոլոր Քրիստոնեայ եկեղեցիներու և ժողովուրդներու մէջ արթնութիւններ յառաջ բերելով՝ ինչպէս Քորէայի մէջ. և ոչ միայն այսչափ, այլ Հիւսիսային և Կեդրոնական Չինաստանի մէջ գտնուող

եկեղեցիներ ալ մեծապէս ազդեցեցան այս արթնութեան : Եթէ ոչ բոլոր՝ գոնէ շատ մը եկեղեցիներու մէջ արթնութիւններ յառաջ բերին հազարաւոր նորադարձներ տալով իբրեւ արդիւնք : Ճափոնի Քրիստոնեաներէ շատեր այս շարժումին իսկականութեան մասին կասկածոտ էին՝ հաւատալով թէ այսչափ Քորէացիներու Քրիստոնեայ ըլլալը մասամբ ալ քաղաքական շարժում մը պէտք էր համարիլ : Բայց Ճափոնի Քրիստոնեաներէ ազդեցիկ ու առաջնակարգ մարդիկ Քորէա այցելեցին և Քորէացի Քրիստոնեաներու և միսիոնարներու հետ ծանօթացան, կացութիւնը ուսումնասիրեցին, և այս ամէնը սա արդիւնքը տուաւ որ անոնց կասկածները փարատեցան և համոզուեցան թէ այս շարժումը ոչ-քաղաքական և բոլորովին տարբեր երեւոյթ մըն էր : Անոնց Ճափոնի եկեղեցիներուն տարած լուրերը բեմերու և մամուլի մէջ վիճաբանութեան նիւթ դարձան և այդ կերպով բոլոր Քրիստոնեայ եկեղեցիներու ալ տարածուեցան : Ճափոնի մէջ ալ ասոր իբրեւ արդիւնք Քրիստոնէական շարժումը նոր կեանք ստացաւ : Եւ ահա այս կերպով Քորէական արթնութեան պատմութիւնը ծաւալեցաւ աշխարհիս բոլոր Քրիստոնեայ եկեղեցիներուն մէջ :

ՔՈՆԿՈ ԼԵՈՐՈՆՏԵԱՆ ԵՒ ԱԼՊԵՐԹԵԱՆ ԲԵԺԻՄՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Լէոռու թագաւորին իշխանութեան օրով Քոնկո Նահանգի (Ափրիկէ) բնիկներուն կրած հաւածանքները ամէնէն աւելի անողորմներէն էին զորոնք արդի ժամանակները տեսած ըլլան երբեք : Կարծես արդարութեան և գութի բոլոր զաղափարներ անտեսուած էին ու միակ նշանակէտ հալածութիւն դիզելն էր՝ հոգ չէ թէ մարդկային տառապանքներու և կեանքերու ինչ գինով ալ ըլլար : Հաճոյք մըն է կարդալ այն մեծ փոփոխութեան մասին, որ տեղի ունեցած է ներկայ ընթիմի տակ : Հետեւեալը Պելճիական Երեսփ. ժողովի վիճաբանութիւններուն վրայ տրուած տեղեկատուութենէ մը կը քաղենք .

Ոչ մէկ բան աւելի ցայտուն կրնայ ըլլալ քան այն պատկերը, զոր Մ. Պէնքին նկարեց այնչափ ճշգրտօրէն, և զոր իր քաղաքական հակառակորդներն ալ կ'ընդունին, ի մասին այն բարեփոխումներուն որ կատարուեցան բնիկներու վիճակին և անոնց ճերմակ մարդոց հետ ունեցած յարաբերութեան մէջ՝ բռնի աշխատութիւն ջնջուելէն և անոնց քաղաքակրթութեան համար «պահեստի գու-

մար» յատկացուելէն ետքը : Մ. Պէնքին ժողովին կարգաց 1910 Դեկ. 1 թուակիր նամակ մը որ ուղղուած էր Պելճիական Միաց. Նահանգներու ղեսպանին և զրուած էր Ամերիկեան միախոնար Մր. Բլարքէ , որ հին գէշ օրերուն Լէոնոլոյտական րէժիմի չարաշահութիւններուն վրայ բուռն կերպով կը յարձակէր : Այս պարոնը իր երկաթեայ քննական պտոյտին առիթով այն վայրերուն մէջ , ուր հին Վարչութեան օրով գրեթէ ամէն օր գանդատելի զէպքեր կը պատահէին , կը տեղեկացնէ թէ բնիկներէ և ճերմակներէ ոչ տեսաւ ոչ ալ լսեց լսան մը , որ զինքը առաջնորդէր մտածելու թէ կաջութիւնը բոլորովին փոխուած չըլլար :

«Երբ մենաւոր գիւղեր մտանք ,» կ'ըսէ ան , «գտանք թէ բնիկները ալ ոչ կը փախչին ոչ ալ կը պահուին , ինչպէս կ'ընէին 3 տարի առաջ : Ճերմակ մարդերու և անոնց օրէնքներուն հանդէպ վստահութիւնը վերանաստատուած էր : Մենք բնիկները իրենց տուններուն մօտ զբաղած գտանք : Նոր բնակարաններ կը շինուէին : Աւելի ընդարձակ ու գեղեցիկ պարտէզներ կը մշակուէին : Հոն ուր նախապէս կոխ ու դժուարութիւններ կային՝ այժմ խաղաղութիւն ու վստահութիւն կը տիրէր : Այս փոփոխութիւնները , առանց պզտիկ տարակոյսի մը կըրնանք ըսել թէ , յառաջ եկած են այն լաւագոյն օրէնքներէն որոնք Ն. Վեհափառութիւն Ալպէրթ թագաւորէն և Պելճիական Երեսփ. Ժողովէն դըրուած են այս ժողովուրդին վրայ : Ես հաւասարապէս վստահ եմ թէ այս փոփոխութիւնները տեսական են և աւելի ծաւալուն բարեփոխումի մը խոստումները պիտի հետապնդուին երբ Նահանգին վարչական մեքենան կարենայ այս շատ դժուար գործը երաշխաւորել :»

Այս երջանկագոյն պարագաներու տակ մէկը պիտի փափաքէր մոռնալու կարողանալ այն իրողութիւնը , որուն Մ. Վանտէրվէլտ չթերացաւ ու չաղբուրթիւն հրաւիրել , թէ այս վերջին վիճակը ապացոյց մըն է նախորդ չարաշահութիւններու , զորոնք Պելճիական ղեսպանները նախորդ րէժիմի տակ չարունակ կ'ուրանային :

Ամէն պարագայի տակ անցեալ տարի վաւերացուած օրինագիծը իբրեւ օրէնք շատ կատարեալ կ'երեւայ այս չար աշխարհիս գործերուն նայելով : Մինչեւ անգամ տարի մը առաջ Հէր Թէյլէնպուրի , Գերմանական հիւպատոսը , երբ Քաթոնիկան կ'այցելէր , փոխ-կուսակալ Մ. Ուանմէրմէի այս կարծիքը յայտնեց թէ բնիկներուն շատ թեթեւ հարկ սահմանուած է (հարկը 5-12 ֆրանք էր մարդ գլուխ) , թէ չափազանցուած մեղմութիւնով մը

կը վարուին անոնց դէմ , թէ քմածին կառավարութեան դէմ եղած հակադրոժունէութիւնն ալ չափը անցած է : Եթէ այսպէս է՝ անցեալին սարսափները մտարերոզ ոչ մէկ մարդ կը տարակուսի թէ յանցանքը հիմակուան արդար կողմինն էր :

ԱՆԳԼԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Առ-Եւրոպայ

Մինչ Անգղիա և Գերմանիա անհանգիստ կ'ըլլան կասկածելով թէ իրենց միջեւ տիրող խաղաղութիւնը անապահով է՝ այս երկու երկիրներուն եղեղեցիները խաղաղութեան տեսականացումին համար շատ ազդեցիկ ջանքեր կ'ընեն : Բաւական տարիներէ ի վեր Բրիտանական հովիւներէ ներկայացուցիչներ կ'այցելեն Գերմանիա , և Գերման հովիւներու ներկայացուցիչներ ալ կ'այցելեն Անգղիա , ամրացնելու համար միջազգային եղբայրակցութիւնը : Այս փոխադարձ այցելութիւնները հիմա բաւական յառաջ տարած են Անգլեւզերման խաղաղասիրական շարժումը՝ ոչ-պաշտօնական և սկզբնական վիճակէն մինչեւ պաշտօնական կազմակերպութիւն մը , որուն մէջ Գերման եկեղեցիներ կ'առաջնորդեն և Անգղիականները անոնց օրինակին կը հետեւին : Փետրուարի սկիզբները Բրիտանական Ժողով մը կազմուեցաւ Գերմանականին յարեւման , և այս երկուքին ալ ազդեցիկ մարդեր կը նախագահէին : Այս նպատակին համար վերջերս Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած Ժողովին Բէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը նախագահեց և Անկլիքաններէ և Ազատ Եկեղեցիի վերաբերողներէ ներկայացուցիչներ կային և յայտնապէս կը յայտարարէին իրենց բաղձանքը այս խաղաղասիրական միութեան համար , որով պիտի կապուին այս երկու մերձակոք ժողովուրդները :

Գերման Ժողովը ներկայացուած էր մասնախումբի մը միջոցով , որուն ատենապետը Տր. Սիբիքըր Գերման եկեղեցիներուն միջեւ խաղաղասիրական շարժումին արագ ծաւալման մասին խօսեցաւ , և իր ընկերակիցը Տր. Հարնաք , եկեղեցական պատմութեան աշխարհածանօթ վարպետը , շատ պերճաբոս կերպով մը այս շարժումին անցախօսին մասին խօսեցաւ : «Բայց Հոգիին պտուղը այս է . սէր , խնդութիւն , խաղաղութիւն...» Ան ըսաւ թէ զէպի այս նշանակէտը առնուած առաջին քայլն է , «ա'լ մեր մէջ չարակամութեան ներողամիտ ըլլալ և գրգռչներու բերանը դոցել» : Բէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը յայտարարեց թէ այդ գումարումին մէջ ներկայացուած երկու ազդերու եկեղեցիներուն նպատակը այնպիսի ոգի մը հաստատել է որ այս երկու ազդե-

րուն միջեւ պատերազմը կամ անոր պարզ հաւանականութիւնը իսկ ըլլայ նախ անպատեհ, յետոյ՝ դժուար, և վերջապէս յետին ծայր անկարելի։ Ան այս շարժումը նմանցուց արդելիչ դեղի մը, որ մարմինը պատուաւորելով կ'ախտազերծէ։ Յետոյ ժողովը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ, երկու կայսրութիւններու եկեղեցիները միացնելով ի նպաստ միջազգային բարեկամութեան, որով պիտի տեւականանան եղբայրական յարաբերութիւնները այս երկու ազգերուն միջեւ, խորհրդակցութիւններ ու տեղեկութիւններ պիտի փոխանակուին անվստահութիւնը և սխալ հասկացողութիւնները արգելելու և տեւական խաղաղութիւնը հաստատելու համար։ Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, անոր կ'ընկերանայ ազգեցիկ վարչական մամիկն մը։ Այս կերպով թոյլին համար յարմար գեղթափ մը պատրաստուեցաւ և գործածուեցաւ, ինչ որ ծովին սողի կողմէն ալ ապարդիւն պիտի չըլլայ։

ԶԻՆԱՅԻ ՄՇԱԿԻ ՄԸ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Վերադարձած միսիոնարուհի մը, որ իր պաշտօնավարութեան տարիներու ընթացքին մեծ համարում մը չինած էր Զինացի գիւղացիներու հնարամտութեան մասին, հետեւեալ միջադէպը կը պատմէ իր գաղափարը փաստելու համար։ Ան առանց մը Սգէշուան նահանգին Շիա-Թինկ աւանին մօտ կը բնակէր։ Այդ վայրը ապառաժուտ, գահավէժ Օ-Մէի-Շան նուիրական լեռան քովն է, ուր կան բազմաթիւ մեհաններ։

Միսիոնարական սպասաւոր-մշակը մեր կովերը և հորթերը քաղաքէն դուրս լեռան ստորոտը գտնուող արօրավայրը կը տանէր և հոն կ'արածէր մինչեւ իրիկուն։ Այս կովերը պզտիկ կովեր են որոնք օրական առ առաւելն կէս կալոն ($1\frac{1}{2}$ քաշէ քիչ մը պակաս) կաթ կու տան։ Յաճախ մեր նախաճաշին համար հազիւ գաւաթ մը կաթ կ'ունենայինք։ Այսչափը իսկ ունենալու համար շատ պէտք ունէինք կովին, որովհետեւ եթէ կով չըլլար, կաթիլ մը իսկ կաթ չէինք կրնար ճարել ուրիշ կերպով։ Մէկ տարեկան հորթուկի մը իսկ իր մօր քովէն վազելը յաճախ տեսնուած բան մըն էր հոս։

Անգամ մը, հոկտեմբերի վերջին օրերէն մէկուն, մշակը ծուլօրէն պառկած էր խոտերու վրայ, բայց իր անփայթ դիրքին մէջ ալ կէս մը կը հսկէր մեր կովին և հորթին վրայ։ Յանկարծ տեսնելով որ հորթուկը մօրը քովը չէր, վեր ցատկեց և ուշադրութիւնով դիտեց չորս կողմը։ Մշակին վախցած

վախը դուրս եկած էր, այսինքն հորթուկը արօրավայրին հիւսիսակողմը եզերով գահավէժէն վար ինկած էր։ Գահավէժը 400 ոտք բարձրութիւնով քարքարուտ մըն էր։ Կենդանին մահը անխուսափելի էր, որովհետեւ այսօրինակ արկածներու առաջինը չէր այս։

Մշակը վախէն դողալով գահավէժին ստորոտը առաջնորդող նեղ ճամբէն վար իջաւ։ Ան հորթուկին մեռնիլը շատ հոգ չէր ընէր, բայց դիտէր թէ առանց հորթուկին մեռնելէ առաջ իրիկուան համար կաթ պիտի չկարենայինք ունենալ, և ոչ միայն այդ գիշեր պիտի զրկուէինք կաթէ՝ այլ յաջորդ շատ մը օրեր ալ։ Մշակը այդ ճախողութիւնը դարմանելու չափ ալ խելք ունէր։ Ան իր դանակը հանեց և զգուշութիւնով մորթազերծեց մեռած հորթը և խոտ լեցուց անոր մէջ, և իր աշխատութեան ու ու հնարամտութեան արդիւնքը մարագը տարաւ։

Այդ իրիկուն մեր ընտանիքը կեցանք մարագին դրան առջեւ զարմանքով ու հետաքրքիր, որովհետեւ այդ մէջը խոտ լեցուած հորթը մօտերին քովէն էր կեցած, կերի անտուկին քով, կովին աչքին առջեւ, և մեր Զինական պզտիկ կովը սովորականին պէս հանդարտաբար կու տար կաթի մեր օրական պարէնը։

Խ Ո Ի Լ Դ Ի Կ Ե

Տակաւին հինգ ամիս կ'ընէ հոս եկած և պաշտօնավարել սկսած եմ։ Այս գիւղս Նոսէն գաւառակին մէջ միակ Հայ գիւղն է որ ամէնէն մեծ և գլխաւոր տեղը բռնած է, Պիթլիսի հարաւ արեւելք 3 ժամ հեռաւորութեամբ։ Այս գիւղը լեռնէրով շրջապատուած փոքրիկ դաշտի մը ծայրը չին նուած է և շատ հին է, իր ընդարձակ գերեզմանոցէն և արձաններու վրայ փորագրուածներէն կը յայտնուի այս։ Ասկէ 25 տարի առաջ հոս այցելած ատենս 400 տուն զուտ Հայ շատ գեղեցիկ աւան մըն էր, նաեւ բաւական հարուստ բնակչութիւն մը ունէր. իսկ այժմ հազիւ անոր կէսը մնացած է և այն ալ մեծամասնութեամբ շատ աղքատ են։ Ասոնք իրենց հողին նուազութեան պատճառաւ քանի մը տեսակ արհեստներու տիրացած են, սակայն իրենց գլխաւոր և շահաւոր արհեստը բրտութիւն է։ Պիթլիսի և անոր շրջակայ գիւղերուն գործածած կարասները, տաշտերը, կուժերը և փարչերը ասոնց չինածն են։ Ասոնց չինած ամանները աւելի դիմացկուն և դեղեցիկ են քան իւրաքանչեւ մէջ տեսածներս զորոնք չինող բրտոտներ Գուրդ են։ Ամառ գալուն պէս այս բրտոտներէն շատեր կը տարածուին Պիթլիսի, Վանի, և Կարնոյ

կուսակալութեանց տակ գտնուած գաւառները, վերոյիշեալ ամաններէն կը շինեն և կը վաճառեն ցորենով, եւն.։ Անան վերջերը ասոնք իրենց խեղճուկրակ աշխատութեանց գրեթէ կէսը վարձքի տալով շահածնին կը փոխադրեն հոս, որպէս զի ձմեռուան մը պաշար ըլլայ իրենց ընտանեաց և, եթէ այդ ալ չըլլար սովամահ կ'ըլլային, իրենց ունեցած ափ մը հողերէն մաս մը բանջարեղէնի, մնացածն ալ ծխախոտի և կորեկի մշակութեան կը յատկացնեն։ Ասոնց արական սեռէն հազուադէպ է մէկը որ իր կենաց մէջ գէթ անգամ մը Պոլիս տեսած չըլլայ։ 10—20 տարի իրենց կեանքը Պոլիս անցնողներ շատ են, Ատկէ զատ Եւրոպական և այլ երկիրներ ծակ մը չէ մնացեր ուր խուլ-դիկցի մտած չըլլայ, և այս վերջին տարիներս ալ դաղթելու հոսանքը դէպ Ամերիկա դարձած է։ Գիւղիս եկեղեցին ալ հին, ամրաշէն և գեղեցիկ է։ Ասոր ալ կից շինուած կայ սենեակ մը որուն «ժամու խուց» անունը կու տան։ Զայս ալ շարունակ տաք կը պահեն իբր հասարակաց տեղ մը։ Գիւղ եկող օտարականներն ալ հոս կը պատասպարուին և զիւղացիներուն ալ ժամանցի տեղն է։ Եկեղեցիին յատկացեալ կտոր մըն ալ անտառ կայ, ասկէ կը բերուի յիշեալ խուցին և դպրոցին վառելանիւթը։ Քանի անգամ որ այդ խուցը գացած եմ տեսած եմ որ ժողովականներու անվերջ խօսակցութեանց առարկան Պոլիսն է եղած։ Քանի անգամ է կ'առաջարկեմ, մանաւանդ թէ կը խնդրեմ, որ փոխանակ այդ անամէջ դատարկաբանութեանց, թերթեր և օգտակար գիրքեր բերել տան, որպէս զի այդ հասարակաց տունը իրենց համար կը թափայր մը ըլլայ։ Ըսածիս հաւանութիւն կու տան, բայց գործնականացնելու մարդ չկայ։

Կըթական գործը շատ խեղճ վիճակի մը մէջ է, ոչ միայն հոս, այլեւ Պիթլիս՝ իր ամբողջ շրջականերով։ Ասոնց իբր օրինակ Պիթլիսցի յառաջ քալելու է, բայց դժբախտաբար Պիթլիսցիներու մէջ ալ կըթութեան և թերթի համար դրամ տուողներ մատի վրայ կը համրուին։ Գիւղիս կարգ մը պանդխտութեան մէջ գտնուող երիտասարդաց շնորհիւ է որ երկու տարիէ ի վեր դպրոց մը բացուած է հոս։ Դպրոցին երկսեռ աշակերտաց թիւը 70—80ի կը հասնի. սակայն ցաւալի է ըսել որ այդ պանդխտութիւն գացողներէ ոմանք վերադարձին իրենց հետ բերած են անհաւատութեան վիշապը, զոր թող կու տան որ իր գլուխը դուրս հանէ և իր շուրջ գտնուող խեղճ միամիտները կլլէ։ Ասոնք առանց ամչնալով պարծանք ալ կը համարին իրենց թէ Եւրոպայի շատ մը քաղաքներ պտըտելով գտած են թէ այն տեղերը Աս-

տուծոյ գոյութեան հաւատացող մարդ չկայ, և ուստի իրենք ալ նոյն համոզումով վերադարձած կը յայտարարեն թէ Աստուած չկայ։ Ասոնք իրենց գացած տեղերուն լուսաւոր կողմերէն հեռու ապրելով՝ շարունակ խաւար և աղտոտ անկիւններ ժամանակ կ'անցնեն, Հետերնին բերած դրամագլուխին այս է թէ Պոլիս, Ռուսաստան և բովանդակ Եւրոպա ոչ Աստուած և ոչ աստուածապաշտութիւն տեսան։ Այս առթիւ հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք վեր. Յովհաննէս Սինանեանի այն «Ընդդէմ Անհաւատութեան» գրած գրքոյկին համար։ Երանի թէ Աստուած չկայ ըսողներուն բոլորն ալ կարգային զայն և այնուհետեւ իրենց խիղճով խօսէին։

Գալով Աւետարանական գործին, մօտ 40 տարի կ'ընէ որ գործն սկսած է այս գիւղին մէջ, բայց արդիւնք մեծ բան մը չերեւի, անշուշտ մեծ պատճառը այն անողորմ հարստահարութիւնները եղած են։ Կոտորածի սեւ տարին Գուրդերով շրջապատուած և կղզիացեալ գիւղը բնաջինջ պիտի ըլլար, եթէ կարգ մը գթասիրտ դրացի Գուրդեր չպաշտպանէին զիրենք։ Անկէ վերջ Աւետարանի գործն ալ ատեն մը լքուած մնացեր է։ Սակայն շնորհիւ Պիթլիսի մէջ բնակող Ամերիկացի անձնուէր, գթասիրտ և հրեշտականման երկու քոր Միս Իլէներուն՝ գործը վերսկսած է և կը շարունակուի։ Գեղեցիկ ժողովարան և քարոզչի տուն մըն ալ շինուած կը մնայ։ Ժողովի եկողներուն թիւը այն ատեն մեծ եղած է՝ երբ օգնութեան ձեռք կ'երկնար իրենց, իսկ այժմ հազիւ 40—50ի կը հասնի։ Գիւղին մեծութեան նայելով այս թիւը զոհացուցիչ թիւ մը չէ ըստ իս, բայց Աստուծոյ խոստման ապաւինելով թէ «Զօրութեամբ չէ, ուժով չէ՝ հապա իմ հոգիով» (Զաք. Ե. 6) պիտի գործենք։ Կը ցաւիմ ըսելու թէ երբ Հայ եկեղեցին այցելեցի հոն ալ հազիւ այդչափ ծերեր և պառաւներ տեսայ, որոնց քահանան ալ ինծի նման դժգոհութիւն յայտնեց։ Աւետարանական եկեղեցին սկիզբէն ի վեր 28 արու և էգ անդամներ ունեցած է։ Ասոնցմէ մինչեւ ցարդ 12ը մեռած են և 16ը ողջ մնացած են։ Այս ձմեռը անցեալ Նոյեմբերի կէսէն սկսաւ. սկիզբները ձիւն շատ չեկաւ՝ բայց ցուրտը այնչափ սաստիկ էր որ բոլոր ջուրերը սառեցան և շատ մը աղբիւրներ ցամքեցան։ Յունվարէ սկսելով մինչեւ ցարդ կը ձիւնէ։ Այնչափ ձիւն եկաւ որ 80 տարեկան ծերեր կը վկայեն թէ այսչափ ձիւն տեսած չէին։ Ահա ասոր համար ժողովուրդը դարձեալ անձկութեան մէջ ինկած կը տուայտի։

Փետր. 22

Ս. ԵՐԵՅԵԱՆ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ
ՀԱՄԱՐ 1909 ՅՈՒՆԻՍԷ Ի ՎԵՐ ՍՏԱՅՈՒԱԾ
ՆՊԱՍՏՆԵՐ

Օսմ. ոսկի

Խարբերդի Արեւմտ. Եկեղեցիին Կի- ներու Միսիոնարական Ընկ.	4.09
Ուն. Խարբերդէ հանգ. Տր. Հ. Ն.	
Պարնրմի ձեռամբ, Սեպտ. 1909	4.23
Գաղանձեան էֆ. Սուքիաս աղա Փա- շիկեանի ձեռամբ	4.00
Քիւթէրպլի եկեղեցին Մր. Էնտրըսի ձեռամբ	0.50
Մարտինի եկեղեցին » » »	3.40
Կեդր. Եկեղեցի, Խարբերդ	0.92 $\frac{1}{2}$
Մարտինէ Մր. Ա. Ն. Էնտրըսի ձեռամբ	2.00
Ու. Ու. Փիթէ, Մր. Էնտրըսի ձեռամբ	0.50
Խարբերդի Արեւմտ. Եկեղեցիին Կի- ներու Միսիոնարական Ընկ.	4.09
Եագուլթ Գէշէճեանի կտակը Աւետիս էֆ.ի ձեռամբ, Մանչէսթըր, Անգլիա	4.33 $\frac{1}{2}$
Գումար	45.77

Ու. Է. Տ. Ուրբ

ԹԵԼԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կ. պոլսոյ մէջ շատ տարիներէ ի վեր իբր պան-
դուխտներու այցելու քարոզիչ՝ անարժանաբար
կ'աշխատիմ, և իբրեւ իմ պաշտօնիս պարտաւո-
րութիւն՝ սա քանի մը կարեւոր կէտերը Թուր-
քիոյ մէջ և օտար երկիրներ բնակողներու ուշադ-
րութեանը կը յանձնեմ:

Պոլիս սկիզբէն ի վեր կարեւոր պանդխտավայր
մը ճանչցուած է և անոր համբաւը իրապէս կ'ար-
դարացնէ զայս. ուստի եկող պանդուխտները ժա-
մանակին ճանչնալ ու զանոնք առաջնորդել մեր
Քրիստոնէական փափաքը ու պարտականութիւնը
ըլլալով

Ա. Կը խնդրենք բոլոր մեր հովիւ և քարոզիչ
պաշտօնակիցներէն և յարգելի բարեկամներէն, որ
իրենց կողմերէն եկողները, (ըլլան անոնք հիւան-
դութեան և այլ պատճառներով կամ դրամ չհա-
լու համար) մեզի յանձնարարեն, և Պոլիս եկող-
ներէն ալ կը սպասենք որ մեզի իմացնեն իրենց
բնակատեղւոյն կամ դորձատեղւոյն հասցէն. հա-
կառակ պարագային չպիտի կարենանք մեր ձեռ-
քէն եկած ձեռնտուութիւնները կամ հոգեւոր հո-
գատարութիւնը ընել: Այս զանցառութեան երե-
սէն է որ շատերու կը հանդիպինք՝ որոնք ամիս-
ներ ու տարիներ պաշտամունքէ հեռացած, թա-

փառական, կարօտ, բարոյապէս ու ֆիզիքապէս
անկեալ վիճակով փողոցներու և խաներու մէկ
անկիւնը մնացած են:

Բ. Ամէն տարի շատ մը քաղաքներէ բազմա-
թիւ նամակներ կու գան, որոնք մեզմէ բարեախ-
րական ծառայութիւն կը պահանջեն, և անմիջա-
կան ալ պատասխան. սիրայօժար ենք չմերժել ոեւէ
խնդրանք, և պատասխանելու հոգն ալ գրեթէ միշտ
տարած ենք, երբ կարեւոր է. այսու հանդերձ
այս յարգելի բարեկամները պէտք է գիտնան որ Կ.
պոլսոյ մէջ երթեւեկութիւնը առանց դրամ ծախ-
սելու անկարելի է, և թէ հարկւարաւոր նամակնե-
րու ծախքը չենք կրնար մեր գրպանէն հոգալ:

Գ. Ուրիշներու հասցէին նամակներ կը գըտ-
նենք յաճախ մեզի խրկուածներուն մէջ ներփակ-
եթէ ուղղակի մեզի խրկուելու կարեւոր պատ-
ճառ մը չկայ, որով պէտք ըլլայ մեր ձեռամբ նա-
մակներուն տէրերուն յանձնուիլը, ասիկա մեզի
համար թէ՛ ժամանակի վատնում, թէ՛ աւելորդ
ծախքի զուտ է:

Դ. Շատեր Պոլիս կու գան առանց արհեստի,
առանց դրամի և բարեկամի, և անկարող ոեւէ
գործ կատարելու, և կամ դժկամակ՝ իրենց ծուլու-
թեան պատճառաւ. ասոնք իրենց եկած օրէն ծանր
բեռ կ'ըլլան Պոլսոյ արդէն տկար եկեղեցիներուն:
Եւ որովհետեւ չկայ ոեւէ կազմակերպութիւն որ
զիրենք հոգայ, լաւագոյն է որ իրենք տրամադիր
զտնուին ոեւէ գործ ընելու, և ջանան օգտուիլ
մեր ամենայն սիրով ընձեռած աջակցութենէն:

Ե. Շատ անգամներ այսինչ մարդուն տրուե-
լու համար մեզի նամակներ կու գան, որոնց վրայ
չեն գրուած մարդուն բնակութեան վայրին ո՛ւր
ըլլալը, թաղը, փողոցը և կամ տան թիւը: Այսպէս
անհոգութեամբ խրկուած նամակներ մեզի շատ
մեծ յոգնութիւն և ծախք կը պատճառեն և ի վեր-
ջոյ յաճախ ալ իրենց տէրերուն ձեռքը չեն յանձ-
նուիր. այսպիսի նամակներէն դեռ քանի մը հատ
ունինք մեր քով:

Զ. Նաեւ կը խրկուին առանց նամակադրոշմի
և կամ ծանր նամակներ և մենք տուգանք կը
վճարենք: Շատ ցաւ կը պատճառէ մեզի այս ան-
հոգութիւնը:

Ուստի ներողութիւն խնդրելով և այս քանի
մը զիտողութիւնները մեր բոլոր բարեկամաց ու-
շադրութեան յանձնելով կը մնամ

պանդուխտներու Այցելու Քարոզիչ

ԳԱՐԵԳԻՆ Գ. ԳՈՆՏՈՒՐԱՅԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Գ ՆՍՏԱՆԵՐՁԱՆ

ՀԲ. Նխ. (Ապրիլ 4). Կարգացուեցաւ գահընկէց թագաւորին պարտքերուն վերաբերեալ հինգ-յոգուածեան օրինագիծը և ընդունուեցաւ Ծերակոյտին սա բարեփոխումը թէ ժամանցի 1 տարուան պայմանաժամը հակօրինական է: Ի նկատ առնուեցաւ զենման տուրքը (մորթողներէն գանձելու օրինագիծը: Այդ տուրքը, որ մայրաքաղաքի մէջ ոչխարավաճառներէ և գաւառներու մէջ մսավաճառներէ կը գանձուէր, Սահմանադրութեանէն ետքը որոշուեցաւ մսավաճառներէ գանձել ամէն տեղ: Ուստի նկատելով որ, քաղաքապետութեան առարկութեամբ յետոյ նախորդ դրութիւնը վերահաստատուած է, որոշուեցաւ Եւեմտական և Ներքին գործերու նախարարներուն ներկայութեամբ քննել խնդիրը: Նախաքննութեան յղուեցան գահաժառանգ իշխանին կողմէ Զին. իշխանութիւններու թողուած 64 խանութներուն փոխանցումը, այրած և այրելի շէնքերու արձանագրութիւնը և կէսպաշտօնական հեռագրական գործակալութեան ներքին հաղորդակցութիւնները ձրիապէս կատարելու օրինագիծերը, նմանապէս ուրիշ մը, որով կ'ուզուի նաւային հրամանատարներու թոշակներուն վրայ յաւելում ընել: Երեսփոխանի մը 20 օր արձակուրդ տրուեցաւ: Յետոյ Բէթի անիրաւութիւններուն դէմ բռն յարձակում եղաւ և բողոք մը կառավարութեան յղուեցաւ: Ի վերջոյ արհեստներու քաջաբերող օրէնքին ճրդ և ճրդ յօդուածներն ընդունուեցան:

ՀԳ. Նխ. (Ապրիլ 5). Ապրիլի առժամեայ եւեմտացոյցը նախաքննութեան յղուեցաւ: Առաջարկ մը ընդունուեցաւ, որով բացատրութիւն կը խնդրուէր թէ ինչո՞ւ Պէյրութի երկու թաղապետութիւնները միացուած են որոնց միոյն իսլամ մը կը նախագահէր և միւսին Քրիստոնեայ մը, և այսուհետեւ իսլամը և Քրիստոնեան փոփոխակի պիտի վարեն նախագահի պաշտօնը: Քաղաքական զրկեալներու նպաստաւոր առաջարկ մը նախաքննութեան յղուեցաւ: Պատերազմական գործարաններու գործաւորներու ապագան ապահովելու նպատակով տրուած որոշման վերաբերեալ տեղեկագիրը օրակարգ անցաւ: Նաւատորմի վիճակահանութեան թուղթերը Երեսփ. Ժողովին բերել պահանջող առաջարկ մը ընդունուեցաւ: Իրագի կողմերու խաւածի տուրքը ջնջելու առաջարկ մը կառավարու-

թեան յանձնել որոշուեցաւ: Ապա Դատական նախարարը թուեց իր պաշտօնավարութեան օրով պատրաստուած կամ պատրաստելի օրինագիծերը, և ինչ ինչ առաջարկներ ըրաւ: Կարգ մը քննադատութիւններէ ետեւ քուէարկուեցան դատական եւեմտացոյցին ինչ ինչ մասերը: Գալզանտէլէնէ և այլ տեղերէ հասած հեռագիրներ կարգացուեցան թէ պատրաստ են զէնքի դիմել Մալիսորներու դէմ:

ՀԴ. Նխ. (Ապրիլ 6). Տէպրէի, Իւպիսանի, Շքոտարայի և Հօրանի մէջ կալուածահամարի թուղթերը ձրի տալու օրինական արամադրութիւնը, որ եւեմտական օրէնքներու յանձնաժողովէն ընդունուած էր, եւեմտացոյցի յանձնաժողովին յղուեցաւ: Պոսոյ և Իւսկիւտարի կողմը մէյմէկ իմարէթ թողով միւսները ջնջելու և ի փոխարէն՝ կարօտեալներու դրամ տալու օրինագիծն վրայ նախաքննիչ մարմիններու միացեալ տեղեկագիրը կարգացուեցաւ Ֆէթվա խանէի ալ վճռին հետ, և օրինագիծն ամբողջութեամբ ընդունուեցաւ: Ոստակելու թէ ջնջուած իմարէթներու տեղ ի վագաֆի հաստութեան կալուածներ պիտի չինուին: Նախաքննութեան յղուեցան դատավարական դրութեան, պաճարախտէ վիսսեալ գաւառացիներու անտոկոս փոխատուութեան և վարձքերու և կալուածներու վերաբերեալ առաջարկներու նախաքննական տեղեկագրերը, նաեւ գործաւորներու իրաւունքները պաշտպանելու և ազգագիրդները պատժելու երկու առաջարկ: Մամուլի հեռագիրներէն կէս գին պահանջելու առաջարկին տեղեկագիրը և Իյնէկէօլի անտառներուն վերաբերեալ օրինագիծ մը օրակարգ մուծուեցան: Ապա պատժական օրէնքին բարեփոխեալ մասերուն առաջինն թերցումը յառաջ տարուեցաւ 130րդ յօդուածէն սկսելով:

ՀԵ. Նխ. (Ապրիլ 8). Ապրիլի առժամեայ եւեմտացոյցին տեղեկագիրը կարգացուեցաւ և վաւերացուեցաւ: Որթալուիճի օրինագիծը Ծերակոյտին բարեփոխումներով օրակարգ անցաւ: Կարգացուեցաւ աղերսագիրներու յանձնաժողովին մէկ գիրը, որով կ'ըսուի թէ Փամբըս Անդղիական նաւագործարանին փոխանորդ Բէֆիգի խնդրագիրն ի նկատ առնելով Ծով. նախարարութեան պահանջուած են Արմաթրոնկ գործարանին եղած յանձնարարութիւններուն թուղթերը և չեն յանձնուած: Դիտողութիւն եղաւ թէ, եթէ յանձնաժողովը իրաւունք չունի գանոնք պահանջելու, ուրեմն յանձնաժողովը ալ պէտք է ջնջել: Որոշուեցաւ նախ բացատրութիւն պահանջել նախարարէն և աջնուհետեւ որոշում մը տալ: Առողջապահական

հաստատութիւններու համար Հիմազի ուխտաւորներէն 10 դահ. տուրք գանձելու օրինագիծն ընդունուեցաւ: Դատական նախարարութեան ելեւմտացոյցին մնացեալն ի նկատ առնուեցաւ և ամբողջովին ընդունուեցաւ յաւելումով մը: Ապա վերստին կարգացուեցաւ աղերսագիրներու յանձնաժողովին տեղեկագիրը և Վարչապետը երկարօրէն բացատրեց խնդիրը և ըսաւ թէ կառավարութիւնը պատճառ ունէր Արմաթրոնկ նաւագործարանը նախընտրելու: Ծով. նախարարն հաստատեց այդ յայտարարութիւնը: Եւ անա սկսաւ խիստ քննադատութիւն մը, որմէ ետեւ երկու հակառակ առաջարկներ ներկայացան: Միով կը պահանջուէր թուղթերը յանձնաժողովին յանձնել, միւսով կը պահանջուէր չյանձնել: Վարչապետը պահանջեց երկրորդը ձեռամբարձ քուէի ենթարկել, եթէ ժողովը կատարեալ վստահութիւն ունի դահլճին վրայ: Եւ 40ի դէմ 115 քուէով ընդունուեցաւ երկրորդը:

ՀԶ. Նոյ (Ապրիլ 10). Նախաքննութեան յընդունեցան Մեքքէի և Մէտրնէի պաշտօնէութեան համար Էվգաֆի յաւելուածական վարկ մը տալու խնդիր մը և Եէմէնի բարեկարգութեան վերաբերեալ առաջարկ մը: Անվէճ ընդունուեցաւ զահաժառանգ իշխանին համար արարողապետի մը պէտքը: Ապա ի նկատ առնուեցաւ Հեռագրական և թղթատարական վարչութեան ելեւմտացոյցը, 80, 410, 835 դահ., նախորդէն 1,399,389 աւելի: Նախաքննիչ յանձնաժողովին տեղեկաբերը պատշաճ բացատրութիւններ տուաւ և ըսաւ թէ նախորդ տարուան վարկէն մաս մը կայ այս տարուան փոխանցելի: Վարչապետն ալ խօսեցաւ և պաշտպանեց այս վարչութիւնը նախարարութեան բարձրացընելու պէտքը՝ պետական աւելի հսկողութեան ենթարկելու համար զայն, որու համար հարկ պիտի ըլլայ միայն 180,000 դահ. յաւելուած մը: Այս առիթով խտրել քննադատուեցան խնդրոյ առարկայ վարչութեան զեղծումները: Ի վերջոյ Վարչապետին առաջարկը դադարնի քուէի ենթարկուեցաւ և 16ի դէմ 118 քուէով ընդունուեցաւ: Քուէարկութեան միջոցին Պատերազմական նախարարը տեղեկութիւններ տուաւ ոստիկան զինուորութեան ելեւմտացոյցին վրայ և նոր վարկեր պահանջեց: Բոլոն վիճաբանութենէ մը ետեւ խնդրին առաջին ընթերցումը լմնացած համարուեցաւ:

Մայրաքաղաք. Բ. Դուռը Զէթինեէի Օսմ. դեսպանէն տեղեկութիւն առաւ թէ Մոնթենեկրօ բացարձակապէս կ'ուրանայ թէ ապստամբներուն օգնած է՝ անուղղակի կերպով ռազմանիւթ և պա-

շար բաշխելով, և կը կրկնէ չէզոքութիւն պահելու իր նախկին յայտարարութիւնները: Մայրաքաղաքիս Մոնթենեկրեան գործակառարն ալ նոյն հաւաստիքները տուաւ: Բ. Դուռը սակայն պէտք տեսաւ Օսմ. դեսպաններուն հրահանգ տալու որ տէրութիւններու մօտ դիմում ընեն, որպէս զի Մոնթենեկրօ յարգէ չէզոքութեան կանոնները: — Շէվքէթ Թորղուտ փաշա Շքոտրայի հրաժարեալ կուսակալ ու հրամանատար Պէտրի փաշայի փոխանորդ կարգուեցաւ և զինուոր փոխադրող չոգենաւով մը իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ: — Օսմ. Համալսարանի Իրաւագիտական ճիւղին բարձրագոյն կարգի ուսանողներուն նկատմամբ, որոնք վարժարանը թողուցին տոքթորայի քննութեան պարտաւորիչ հռչակուելուն պատճառով, կրթական նախարարութեան բարձրագոյն խորհուրդը որոշեց թէ կրնան անոնք երկու կերպով վկայական ստանալ, կամ դասարանական քննութիւն տալով, կամ ամէն դասերու համար քննութիւն տալով: — Պետական Խորհրդի յանձնուեցաւ Պատր. Տեղապահ Հօր մէկ գրութիւնը որով կը խնդրուի ազգ. կալուածներու դէմ դատական գործողութիւնները սեղմել մինչեւ որ մահլիւլի խնդիրը մասնաւոր օրէնքով մը լուծուի վերջնապէս: — Իսմայիլ Բէմալ պէյի միջադէպը կարգադրուեցաւ, Վարչապետին անոր մօտ երթալը դոնացում համարելով և ատենադրութիւնը Իսմայիլ Բէմալ պէյի ուզածին պէս փոփոխելով: — Արմաթրոնկ, Ճոն Պրաուն, եւն. Անգղ. նաւագործարաններուն յանձնարարուած երկու արէսնոթներուն պայմանագրութիւնը կիրակի ստորագրուեցաւ: Մին պիտի ունենայ 19,550 տակառաշափ տարողութիւն և միւսը 16,500: — Օսմ. ծառայութեան մէջ գտնուող Անգղիացի երեք սպաներ, որոնց պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած էր, մեկնեցան:

Նահանգներ. Ալպանական շարժման կեդրոնն է Թուզի և Գասթրաթի չրջանակը: Հակասական բազմաթիւ լուրերէ ետքը վերջապէս կ'իմացուի թէ զինուորները երեքշաբթի մտած են Թուզի սահմանները և նոր օգնութեան կ'սպասեն քաղաք մտնելու համար: Շքոտրա, որ բաւական ժամանակ տաքնապի մէջ էր իր չուրջ մղուած ընդհարումներուն պատճառով, հեռագրի մը համաձայն վերստացած է իր հանդարտութիւնը: Զինուորական առաքումները կը շարունակեն: Իսա Պուլթին և իր ընկերները անցեալ շաբթու Մոնթենեկրօէ վերադարձան և կատարեալ հաղաւորութիւն խոստացան՝ ներում խնդրելով: — Անցեալ ուրբաթ զինուորները բուռն ճակատամարտէ մը

ետեւ Սանաա մասն երգելով Բաղաթին մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ և պատերազմական ատեան կազմուեցաւ ապստամբապետները դատելու համար Բանակը Մէնահէէ Սանաա փոխադրուած է, բոլոր կարեւոր դիրքերը գրաւուած են: Ապստամբները կը փախչին: — Կը հերքուի Փէրիմէ Լոնտոն հասած սա լուրը թէ Օսմ. 1,800 զինուորներ ապստամբներու մէկ ծուղակն ինկած և բնաջինջ եղած են, Նատէրին գրաւուած է և Սանաա և ուրիշ տեղ մը միայն Թուրքերու ձեռքն են: — Ասիորի կեդրոնը, Էպհա, որ երեքուկէս ամիսէ ի վեր պաշարուած է Մէյիտ Խտրիսէ, չորս ամսոյ պաշար և ռազմանիւթ ունի և օգնութեան կ'սպասէ անձնատուր չըլլալու համար: — Սամսոն-Սըվազի երկաթուղին աշխատութիւնները երկուշարթի սկսած են: — Բէժիի գործաւորներու բանժողը սատկացած է նաեւ Սէլանիկի և Գափարայի մէջ: — Իզմիտի կառավարիչը կը գրէ թէ անձամբ գացած և օգնած է Սազարիայէ ողողուած 11 զիւղերու ընակիչներուն: — Լարիսայի մէջ Հաֆըզ Մէհմետ պէյ իր հարստութիւնը, 120,000 տրախի, նուիրած է տեղւոյն հիւանդանոցին և ամբողջովին շնորհած է զիւղացիներուն մեծազուժար պարտքերը:

Աւեր. Ժող. Անցեալ ուրբաթ տեղի ունեցաւ Կ. պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ սրբազան երաժշտութեան աստեղան նուագահանդէսը Այնալը Զէյ-մէի (Բերա) Աբ. Երտրգուլթիւն եկեղեցիին մէջ: Ներկայ էր ընտրեալ բազմութիւն մը, որ հոգեկան յափշտակութեան աննկարագրելի վայելք մը ունեցաւ իւր մէկուկէս ժամ: Անստգիւտ շնորհով ու յաջողութեամբ վերծագրուեցան յայտագրին բոլոր թիւերը և մեծապէս գնահատուեցան մասնակցողները, մանաւանդ Օր. Տիւ Շասթէն, որու ձգտող ժողեց ու վերին ոլորտներ փոխադրեց երկիցս բոլոր ունկնդիրները: Անկեղծօրէն շնորհաւորելի է եկեղեցւոյն երգիչները, Օր. Զապէլ Մաթթէոսեան, որ յաջողեցաւ այսքան գողտրիկ հանգէս մը կազմակերպել: — Աւագ Հինգշաբթի օր, քստ սովորականին, Հաղորդութեան Աբ. Խորհուրդը պիտի մատակարարուի նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին (Ը. Ե.): — Ուսանողներու Քրիստոնէական Ընկերակցութեան Զրդ համաժողովին համար, որ մայրաքաղաքս պիտի դուժարի ամսոյս 24էն մինչեւ 28, 160 պատուիրակ կ'սպասուի աշխարհի ամէն կողմերէն: Գործադիր ժողովը այսօր կը գումարի նախապատրաստութիւնները կարգադրելու համար: — Տր. Հրանդ Մատթէոսեան էֆ. և մայրը Ծերուգտ ուղեւորեցան: — Վսեմ. Պաշտպետ էֆ. որ քանի մը օրէ ի վեր անհանգիստ էր, գոհացուցիչ վիճակ մը ունի: — Ընթերցողներու ուղարկութիւնը կը հրաւիրենք Վեր. Ա. Շմաւոնեանի անգրանիկ հրատարակութեան պրայ

(տես թերթիս ծածկոցը), որ իր ճոխ ու պերճ երեւոյթին համապատասխանող սնունդ կը պարուհակէ իր մէջ և կրնայ լիովին կազդուել վերին քննադատութեան հովերէն տարուբերող ու շուարած հոգիներ:

Հայ Ժող. Այս շաբթու Պատր. Տեղապահ Հայրը Ներքին գործերու նախարարին հետ քանի մը այցելութիւն փոխանակեց յարաբերական առկախ խնդիրներու վրայ խօսակցելու համար: Երկուշաբթի առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս այցելութիւն տուաւ Պուլկարներու էկզարքին, որ խոստացաւ փութով փոխադարձել այս պատիւը: Երեքշաբթի այցելեց Անգղիական, Ֆրանսական, Իտալական, Գերմանական, Աւստրիական, Պուլկարական, Բուլղարական և Յունական դեսպանատունները: Հասանալէյի կիսաւարտ եկեղեցիին փցուելուն համար սրտաբեկ եղած ժողովրդին թաղականութեան խախուսիչ նամակ մը գրեց և յիշեցուց թէ, ցորչափ Հայաստանեայց եկեղեցին կանգուն կը մնայ, կարելի է փցուածին նման բազմաթիւ աղօթավայրեր կառուցանել: Ծրջաբերականով մը եւս գաւառային կեդրոններուն հաղորդեց թէ Պատերազմական նախարարութիւնը ամէն կողմ հրահանգ զրկած է 6 ամիս յետաձգել ուսուցիչներու զինուորագրումը, և պէտք է անհրաժեշտ լրացել ուսուցչական վկայականներու վաւերացման համար նախորդ յրջաբերականով մը մանրամասնուած ձեւակերպութիւնները: — Անցեալ շաբթու Քաղաք. ժողովը տեղեկացաւ Բերայի պարտքի յանձնաժողովէն թէ վերջինը Բերայի մէջ Էսապեան Վարժարանի կից 1,511 կանգուն տարածութեամբ գետին մը իր շէնքերով միասին գնած ու վարժարանին կցած է 4,170 ոսկի փոխաբէն, որու 3,000ը 1903 Յուլ. 1ին նուիրուած էր երկու բարեսէրներու կողմէ սոյնօրինակ նպատակի մը յատկացուելու համար: Մնացեալն ալ դարձեալ նոյն բարեսէրները հայթայթած են սոյն գործողութեան առիթով: — Ամէն կողմէ արտայայտուած փափաքներու համաձայն Խառն ժողովը որոշեց Կիլիկիոյ զոհերուն տարեկարծին առիթով կատարելի վաղուան հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետքը սգահանդէս մը կատարել Մայր Վարժարանի մէջ, Հալէպի Կարթուեալներուն անցեալ տարիէն յատկացուած պետական մնացորդին վճարման ստիպողական պէտքը գրութեամբ մը կատարութեան ներկայացնել և մեծանուն բարերար Պ. Աղեքսանդր Մանթաշոֆի ցաւակցական հեռագիր մը ուղղել իր հիւանդութեանն համար և փութով ապաքինում մաղթել: — Հողային խնդրին ուսումնասիրութիւնը լմնեցաւ և տեղեկագիրք, որ հմտալից և երկարաշունչ աշխատասիրութիւն մը ըլլալու է, վերջնապէս պատրաստուած է կառավարութեան մատուցուելու հա-

մար : — Կիրակի օրուան նուագահանդէսն ի նպաստ Ազգ. հիւանդանոցին իսկապէս ազգային դրոշմ մը ստացաւ շնորհիւ Կոմիտաս Վրդ.ի մասնակցութեան : Հասոյթը 1,000 ոսկի կ'ենթադրուի : Տաղանդաւոր վարդապետը երեքշաբթի Իգմիր ուղեւորեցաւ, ուր եւս պիտի տայ հանդէս մը և յետոյ պիտի մեկնի Աղեքսանդրիա և Եւրոպա : — Օրթաքէօյ վերընտրեց իր դաւարեալ երեսփոխանները, նմանապէս Եգիպտոս, Կարին և Չժկաժագ : — Պատրիարքարան հասած նորագոյն նամակներէ կը հասկցուի թէ Հասանալէյիլի եկեղեցիին քանդումը մայրաքաղաքէս զրկուած հակառակ իմաստով հրահանգներուն ժամանումէն ետեւ տեղի ունեցած է : — Բերայի Աւագերէց քննյ. Տ. Ներսէս Նազրիկեան անցեալ շաբթու յանկարծամահ եղաւ և չաբաթ թաղուեցաւ յոյժ վայելուչ հանդէսով : Հանգուցեալն էր աննենգ Իսրայէլացի մը և կը քահանայագործէր 26 տարիէ ի վեր : Այս շաբթու մեռաւ նաեւ առեւտրական հրապարակի վրայ պարկեշտ համբաւի տէր Գառնիկ էֆ. Յովակիմեան, որ շատ աշխատած է Միացեալի համար :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Անգլիա. Լորտերու ժողովը անցեալ շաբթու 40ի դէմ 99 քուէով ընդունեցաւ Լորտ Բորպըրթի սահմանափակութեան վերաբերեալ օրէնքը, որով իրենց անհատական տնտեսական փոփոխութեան ի տես, մտահոգութեամբ կը դիտէ Մեծ Բրիտանիոյ զինուորական պատրաստութիւններուն անբաւականութիւնը կայսրութեան պաշտպանութեան համար : Պատերազմական նախարարը ուժգնապէս ընդդիմախօսեց Լորտին և ծանրացաւ սպառազինումներու սահմանափակման համաշխարհական փափաքներու ներկայ չըջանին մէջ այդպիսի խնդրի մը Անգլիոյ կողմէ յուզուելուն անպատեհութեան վրայ : — Սահմանադրութեան վերաբերեալ օրէնքի հակառակարկներու թիւը 1,003ի հասաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ : Կառավարութիւնը և իր կուսակիցները որոշած կը թուին լուծութիւն պահել և թողուլ որ ընդդիմադիրները խօսին որչափ կ'ուզեն մինչեւ Զատիկ արձակուրդը, որմէ ետեւ անոնց բերանը պիտի գոցեն՝ ծրագրեր քուէարկելով : — Ճափոնի հետ առեւտրական դաշնագիրն ստորագրուեցաւ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի տրամադրութիւններն ապահովելով փոխադարձաբար : — Ուաշինկթընի Անգլիական դեսպանը բոլոր զօրութեամբ կ'աշխատի յաջողցնել Անկլեամբրիկեան անսահման իրաւարարութեան գաշնագրին կնքումը : Սահմանափակութիւններն հետզհետէ աւելի զգալի կը դառնան : — Անցեալ հինգշաբթի նաւախումբ մը վաշտ մը զօրքով Պոմպայէ Պարսից Մոցը ուղեւորեցաւ Արաբ, Պարսիկ և Աֆղան ծովասպատակներու դէմ գործելու համար ծովու և ցամաքի վրայ :

Ֆրանս. Արտաքին գործերու նախարարը Եւրալոյսին մէջ խոստացաւ դարաւոր աւանդութիւններու հետեւելով ոեւէ օժանդակութիւն չզանալ, որպէս զի իր կատարեալ ամբողջութեան մէջ պահպանուի Թուրքիա իրեւ էական պայման Միջերկրականի հաւասարակշռութեան : Ըսաւ նաեւ թէ արգելք մը չտեսներ դրամապէս ալ անոր օգնելու : Ֆրանսայի առեւտրական, ճարտարական և սեղանաւորական շահերը գոհացուցիչ կերպով ապահովելու պայմանով անշուշտ : Այդ առիթով կառավարութեան վստահութիւն յայտնուեցաւ 26ի դէմ 253 ձայնով : — Արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ հիւպատոսական պաշտօնի պատրաստուող Մ. Բուէ, Մ. Մէմոն և Մ. Փայլէ ձերբակալուեցան կարեւոր վաւերագրեր գողցած և վաճառած ըլլալու արմատականութեամբ : Երկրորդը խոստովանեցաւ թէ անտեսական վաւերագրեր առած է առաջինէն, որ Պաղտատի Ֆրանսական նախկին հիւպատոսի մը որդին է : Մէմոն Համիտի լըտեսներէն է, Սիւրիոյ մէջ ծնած և յետոյ Անգլ. հպատակութիւն ընդունած : Լեզուազէտ է և կարեւոր պաշտօններով քանի մը անգամ Եւրոպա զրկուած : Ինչից թայի թղթակիցը կը կարծուի, որ անցեալները կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ Փոցտամի համաձայնութեան վրայ Պարսկաստանի նկատմամբ : Գողցուած թուղթերը Պաղտատի երկաթուղիին վերաբերեալ կը կարծուին, զորոնք Գերմանիա գնած է Ֆրանսական քաղաքականութեան գաղտնիքներուն վրայ տեղեկութիւն քաղելու յուսով :

Այլ-այլ. Ռուսիոյ 1910ի 11 ամիսներուն սովորական հասոյթը 1909ի հետ բաղդատմամբ 256, 197,000 ռուպլ աւելի արտադրած է, արտասովոր հասոյթն է 20,449,000 : Սովորական ծախքն եղած է 218,000 ռուպլ աւելի, արտասովոր ծախքը 2,667,000 պակաս, համագումար ծախքը 2,449,000 պակաս, հասոյթի համագումար առաւելութիւն 490,763,000 : — Յաւաքիկայ հնգամեայ չըջանին մէջ Գերմանիոյ բանակը խաղաղութեան ժամանակ պիտի ունենայ 399,026 զինուոր Բրուսկան, 57,133 Պավիէրական, 38,941 Սաքսոնական և 20,251 Վիւրթեմպերկեան : 1913ին հետեւակները պիտի ըլլան 634 վաշտ, հեծեալզօրքերը 510, զուգ, գաշտային թնդանօթածիքներու հրետանին 529 : — Միաց. Նահանգներու Խորհրդարանին արտապովոր չըջանը անցեալ շաբթու բացուեցաւ : — Շաբաթ տեղի ունեցաւ Հոմի հնագիտական ցուցահանդէսին բացումը արքայական ամուլին և Գերման գահաժառանգ ամուլին ներկայութեամբ : — Թայի ընդհանուր տնօրէն Մ. Պէլ անցեալ շաբթու յանկարծամահ եղաւ խմբագրատան մէջ : Կը թողուայրի մը, երկու մանչ և երեք աղջիկ :

اوداپر هفته لوق غزته — درسعادنده بايل هاوسده — مدير مسئول — صموئيل ق. هارونيويان

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. բանեցին 40 դր.	
Ամերիկայի համար 2 Տոլ.	
Անգլիայի ,, 8 շիլինգ	
Ուրիշ եր-կերներու ,, 10 ծր.	
24- քե՛ համար 40 փոքր	
Մանկական գիները չափուր	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր Հ. Ս. Պարսբեմ

Պաշտոն Հառու,
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR H. S. BARNUM

American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on application

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ՆԻԿԻԿԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ, Եթե Քարոզներ, Վեր. Արեւ. Պ. Շահանշահ. Նիկիական Հանգանակի վրայ Բերայի Հայ Աւետարանականաց Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ խօսուած շարք մը գեղեցիկ և իմաստալից քարոզներ՝ հատորի մը մէջ ամփոփուած: Մատթէոսեան մաքուր տպագրութիւն. էջ՝ 90, Գին՝ 5 դր.: Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն, Կեդրոնատեղի Յ. Մատթէոսեան Գրատուն, Ֆինանսներար, Կ. Պոլիս:

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՑՈՅՆԵՐ, Հ. Հ. Բիկ-դի, Թարգմանեց Սողոմոն Կ. Ռահանեան, Հրատ. Կրօնասիրաց Միութեան (Երզնկա), Տպ. Յ. Մատթէոսեան Կ. պոլիս. 1911. էջ՝ 96, Գին՝ 5.20 դր., դիմել՝ Մատթէոսեան Գրատուն, Ֆինանսներար Եօդուշու Կ. պոլիս:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԷՐՔԵՐ, Կրթ. Մ. Չաքըրեան. Ընկերային լուրջ նիւթերու վրայ ամփոփ կերպով գրուած գրքոյի մը. էջ՝ 16, Գին՝ 20 փր., Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն, և հեղինակին՝ Ետիրնէ:

ԲՈՑԵՐ ՈՒ ԽՈՑԵՐ. Ղ. Գոհարաշեանի. Ինքնագիր բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը. էջ՝ 48, Գին՝ 2.20 դր., Դիմել՝ հեղինակին, Պայ. պրլ-Հառու, Կ. Պոլիս:

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶ Պատկերազարդ Ամսաթերթ, Տնօրէն՝ Շաւարշ Քրիսեան, Բաժանորդագրութիւն տարեկան՝ Թուրքիա՝ 20 դր., Արտասահման՝ 5 ֆր. Հասցէ՝ Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Հալէպ Խան, Թիւ 6:

ՓԱՐՈՍ Ամսաթերթի Բ. տարւոյ Ա. թիւը հրատարակուեցաւ ճշիւ ըովանդակութեամբ: Փոքր բաժին մը յատկացուցած է նաեւ ուսանողներու համար: Տարեկան բաժնեգրին է 10 զրոյ. Հասցէ՝ Խճաբաշեան ՓԱՐՈՍԻ, Պարտիզակ, (Իզմիր):

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ԿԱՅՆԵՆ
ԲԱՌԱՐԱՆԻ ՊԵՏԲ ՈՒՆԻԲ?

ՄԻԱԿ ԼՍՏԱԿԵԼԻՆԷ

ԱՆԿԼՕ-ԿԱՅ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

1136 ԷՋ 800 ՊԱՏԿԵՐ

Հաճախարար 70 Կիսակաշի 75 Դանեկան
ԿԱՅԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, ՊԱՅՊԼ ԿԱՌՈՍ

1-26

ԱԶԳԵՐ

Ռոտոսթոյէ Տիար Երուանդ Յ. Ֆուրուճեան թուականէս 70ի չափ տարիներ առաջ Իզմիր հրատարակուած Շաբաթեան Պիտանէ Գիտելեաց անուն թերթին 5 և 6 հատորները ունենալ կը փափաքի: Ունեցող և վաճառել ուզողներ հետեւեալ հասցէին կրնան դիմել թղթակցութեան համար: — Տիար Երուանդ Յ. Ֆուրուճեան, Զիֆթլիկ-Էօնիւ կողմը, Ռոտոսթոյէ: 2-2

Սերաստիոյ եկեղեցին իր հովուին բացակայութեան առթիւ, առաջիկայ Յուլիս 1էն սկսեալ մէկ տարուան համար կը փնտռէ հովիւ մը կամ քարոզիչ մը: Եթէ մէկը կ'ուզէ ստանձնել այս գործը՝ թող հաճի բանակցիլ տեղւոյս միսիոնար Վեր. Է. C. Partridgeի հետ: Ի Դիմաց Եկեղ. Հոգ. Թեան՝ 2-3 Գրագիր Ե. Յ. ԳԵՈՐԳԵԱՆ

Կ. Պոլսոյ Ե. Ք. Ընկ. Թեան Աղօթքի Ժողով Ժամը 3 (Ը. Ե.) Գում-Գափու, Միշըն Հառուսի մէջ: